

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈ. КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

VIII.

Издаје половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

IX.

ЛЕКЦИЈЕ

ИЗ

ПРАВОСЛАВНО-ХРИШЋАНСКОГ ДОГМАТИЧКОГ БОГОСЛОВЉА

по рускијем богословима

За своје ученике Богословско-Учитељске Школе

САСТАВИО: **Лазар Т. Церовић**
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

(Наставак.)

ГЛАВА III.

Бог Судија и наградодавалац.

Прелазимо сада к закључном дјелу Божјем према судбини свијета и човјека, доласку и суду Богочовјека на земљу, Који ће за својевољни живот и рад наш тражити рачуна од нас, кад наступи „день кончины вька и мѣра“ (Мѡ. 13, 39) „день гнѣва и откровенија праведнаго суда Божѣя“ (Рим. 2, 5).

Смрт, ослобођење душе од тјелесних окова, граница је упорне животне борбе са шаренилом овог свијета, а почетак новог, вјечног живота, којег ће определијелити Богочовјек, кад у слави Оца Свог с Анђелима буде дијелио вјечну правду на земљи. Она има различита назвања: „Исходъ“ (Лук. 9, 31); „конецъ“ (Мѡ. 10, 22); „отшествіе — (время моего от-

шествија наста)“ (2. Тим. 4, 6); „разрѣшеніе отъ узъ тѣла“ (Фил. 1, 23); „изведеніе души изъ ея темниці“ (пс. 101, 8) и т. д. —

Тијело, као трошна земља, распада се и гњије, док и постане земља, а душа, као Божанствена бесмртна искра, враће се Богу, који је и дао: „И возвратитса перстѣ въ землю, якоже бѣ и духъ возвратитса къ Богу, иже даде его“ (Ек. гл. 12. стр. 7).

Не би требало да хришћанско срце имало преза при пошљедњем часу живота, јер је смрт пријека потреба, да се оно зло, које се све то јаче шири, док је душа у заједници с тијелом, не истријеби. Коријен зла, управо гнијездо његово и налази се баш у оној тијесној вези озмеђу душе и тијела, хармонија чија је повријеђена првородним гријехом, који је битни узрок шкодљивог утицаја стихија на само тијело, откад је и остало смртно. Па зар није много боље сачувати чистоту природе човјечије губитком тропног тијела, кад и иначе овдје нијесмо ништа друго, него привремени дошљаци, путници у други пространији свијет, гдје су нам све наде и блага наша, далеко од сујете и гордости људске. Иначе Божанствени Промисао не би ни давао смрт, да није имао очинску жељу помоћи изгубљеном човјеку и стати злу на пут, јер „Богъ смерти не сотворилъ“ (прем. 1. 13) „не сотворилъ челоуѣка въ неистлѣніе“ (Ibid. 2, 23).

CRNOJEVIĆ

По учењу наше свете православне цркве, чим се човјечија душа одвоји од смртног тијела, одма се подврже суду Божјему и добије одређено мјесто и ако не у пуној мјери. — Ово је посебни суд, а разликује се од заједничког, општег суда, који ће се свечано над свим човјечанством извршити при крају свијета. Тада ће награда за дјела бити у потпуној заслуженој мјери изведена од свагда. Таквим начином наша црква признаје двије врсте судова: *посебни* и *општи*, о којима ћемо ми сада и говорити.

И у старом и у новом завјету ми налазимо мјеста, која нам јасно говоре, да одма послѣје смрти човјеку престоји засебни суд, у коме „откриваються дѣла его“ (прем. сир. 11, 26—7), премда душа наилази у путу свом на велике препреке кроз ваздушне просторије од нечистих духова, „духы злوبي поднебесной,“ који је сретају и износе у најоштријем тону све најцрње из поступака и рада земаљског, чим би могли спријечити јој пријелаз у царство славе, на пр: злоћу, завист, гордост, страсти и пороке. — У заштиту јој се истичу

добри анђели, који износе на видик све врлине њене и не даду јој, да пропадне*). Истина, ове су сметње јаче за грешнике, него за праведне, а зависе од моралне висине и чистоће умрлог, по којој одма добијају заслужену одређену награду, која је двојака: једна за праведну; а друга за неправедну, премда ни једна ни друга није потпуна.

Стање душе, пошто се одвоји од смртног тијела, биће оно исто, које је било, док је била у заједници с тијелом. нити ће она бити потпуно самостална, да својевољно предузме какав нов правац мишљења, нити промијенити стари; може само исти у истом тону развијати, па био добар, или рђав. Значи: душа неће бити у бесвјесном стању, нити пак у вјечито успаваном до општег суда, јер би се то косило како са самом пси-

*) Засебни суд обухватају собом митарства, која је лијепо изложио у својој бесједи „на изласку душе“ св. Кирил Александријски. Ево кратки извод из њих: „При развоју душе наше с тијелом, изаћи ће пред нас, с једне стране, војске и силе небесне, с друге — власти таме, зли управитељи свијета, митароначелници, који владају у ваздуху, мучиоци и тужиоци за наша дјела... Уочивши их, душа ће се узнемирити, затрептиће, уздрхтаће, и у забуну и у страву тражиће оброне код анђела Божијих; но и примљена већ светим анђелима, и под окриљем њиховим пролазећи ваздушну просторију и подижући се у висину, она ће сријетати различна митарства (као неке царинске капије или цариништа, гдје се наплаћује царина), која ће јој затварати пут к царству, задржавати и пријечити њену тежњу за њим. На сваком од ових митарства тражиће се одговор за посебне гријехове. Прво митарство — митарство гријехова, који се чине устима и језиком... Друго митарство — гријехова мотрења очима... Треће митарство — гријехова слуша... Четврто митарство — мириса... Пето митарство — свих безакоња и мрских дјела, учињених рукама. За митарства иза овихез везују се остали гријеси, као на пр.: злоба, мржња, завист, празне ријечи и охолост... Укратко, свака страст душе, сваки гријех имаће тако исто своје митаре и мучиоце... Код тога биће присутне и божанствене силе, и збор нечистих духова; и као што ће прве износити врлине душе тако пошљедњи — износиће на видјело њене гријехе, учињене ријечју или дјелом, мишљу или намјером. Међу тим душа, находећи се усред њих, у страху и трепету, колебаће се у мислима, док најпослијед према свом поступању, према дјелима и ријечима, или ће — осуђена — бити спутана оковима, или ће се — оправдана — опростити (јер се сваки веже оковима својих гријехова). И ако се са побожнога и Богу драгога живота својега покаже достојном, то ће је прихватити анђели, и тада ће она већ без бојазни потећи царству, у пратњи светијех сила... Напротив, ако се објелодани, да је она проводила живот у нераду и неуздржању, то ће чути онај страшни глас: „да возметас нечестивый, да не видишь славы Господней“ (Ис. 26, 10)...; тада ће је оставити анђели Божији, и прихватити страшни демони...; и душа, спутана нераздрешљивим оковима биће свргнута у крај мрачан и таман, у мјеста најнижа, у затворе подземне и тамнице адовске.“ — Макарије с допунама Шивића књ. II, стр. 311—312.

хологијом, по којој душа је далеко продуктивнија, кад је слободнија од тјелесних утицаја, тако и са светим писмом, из кога видимо, да јој одма предстоји засебни суд „яко удобно естъ предъ Богомъ въ день смерти воздати чловѣку по дѣломъ его“ (сир. 11, 27), када наступа предосјећање радости или жалости с обзиром на земаљски живот и рад човјечији.

И тако, душа одма послѣје смрти добија привремену награду, а живи: радује се или стријепи у нади доцније пуније награде послѣје свеопштег ускрснућа, кад ће се свечано пред свим човјечанством одредити вјечита судбина њена: „Вјерујемо, да душе умрлих уживају или се муче с обзиром на њихова дјела. Чим се одвоје од тијела, одма прелазе или у радост или у тугу и жалост, ма да не осјећају ни савршена уживања, ни савршене муке, што их тек по општем ускрснућу чека, када се душа споји са тијелом, у коме је живјела побожно или грешно“ (посл. ист. патр. о прав. вј. чл. 18). Зато је пријеко потребно сваком хришћанину и при пошљедњем макар издаху искрено покајати се, признати зараније гријехове пред свештеником, па био он млад или стар, опростити свакога и од свакога тражити опроштење, па онда мирно с вјером предати душу Богу, чија ће изобилна љубав опростити нам. Ако тако не будемо радили, док смо ондје на земљи, узалуду ће нам доцније бити све сузе и плачање наша, јер послѣје смрти покајања нема. Овдје је мјесто милости, а тамо праведног строгог суда.

Праведничка награда.

Двојака је награда посмртна за праведнике: слава њихова на небу и овдје на земљи. Слава њихова на небу састоји се у томе, што они не знаду ни за какве муке и страдања, живе мирно у друштву с Анђелима Божијим и осталим светитељима. уживају стојећи пред пријестолом и гледајући лице Божије. „У кући мога Оца многи су станови — рекао је Спаситељ на ранку својима ученицима — а кад их не би било, ја бих вам рекао, да ћу поћи, да вам приправим мјесто, па, кад га приправим, опет ћу доћи и узећу вас са собом, да и ви будете ондје, гдје сам и ја“ (Јоан. 14 23). „Оче, њих си ми дао и ја хоћу, да гдје сам ја и они буду са мном, да виде славу моју, коју си ми дао“ (— 17, 24).

Рај је одређено мјесто, у ком се насељују праведне душе. Он има и друга назвања, на пр.: „Царствіе небесное;“ (Мѡ. 5, 3, 10) градъ Бога живаго, „Јерусалимъ небесный“ (Евр.

12, 22); царствіе Божіе (Лук. 13, 28—29): „лоно Аврам-ле“ (Лук. 16, 32) и т. д., наравно не заузимље ни свака праведна душа у рају подједнако мјесто, него опет према својим заслугама. О овоме се не треба сумњати, јер налазимо на више мјеста увјерења из св. писма. Сјетимо се на пр. оног Спаситељева обећања разбојнику: заиста ти кажем, данас ћеш са мном бити у рају (Лук. 23,43), и ми ћемо виђети, да му је Спаситељ одма, чим остави мртво тијело, одредио мјесто у рају. Јован нам у апокалипсису прича, како је видио у наоколо пријестола Божјег још 24 пријестола и на њима у бијелим хаљинама старце обучене са златним вијенцима на глави и много народа свију људи племена, гдје стоје пред пријестолом и јаганцем... (Ап. 4. 4. . . .). Но ипак не ужива праведна душа потпуну радост одма чим се на небо отсели, него осјећа и предвиђа ону срећу, која је очекује и, отклонивши оно, што је тиштало, наслађује се неком чудном насладом, весели се и весело путује своме Господару, јер се ослободила овдашњег живота, као несносног ропства, збацила са себе окове, са којима су се коња и људи доље вукла.“ (Григорије Богослов). Лијеп нам примјер је и тај неједнакој награди износи св. Јаков низибијски: „Слуга, који очекује од свог газде одређене муке и везе, лијегајући да спава, не жели никако пробудити се, пошто већ зна, да ће га свезати, бити и мучити чим се сване. Али добри слуга, коме је газда обећао награде, будан је и с нестрпљењем очекује дан, јер чим се сване добиће награде од својег господина. Ако и спава и ту му се приснијева, како му газда даје награде; он се радује у сновиђењу и у радости се буди. Тако и праведници спавају, сан им је сладак и дању и ноћу. Не осјећају они дужину ноћи, јер им се чини као један час — пробудиће се из јутра и обрадоваће се. Али је сан грешника тежак и мучан. Они су слични човјеку, који пати од врућице, па се преврће по постељи тамо амо, те сву ноћ нема мира. На исти начин грешник, поражен ужасом, страши се оног јутра, јер ће морати стати као кривац пред Господом својим.“ (Сильвестрљ, књ. V, стр. 118.)

Слава Божјих угодника овдје на земљи састоји се у томе, што их ми поштујемо као вјерне слуге, другове и најсавршеніје носиоце Божанственог идеала светости. „Ви сте другови моји, зато вам и не говорим слуге, јер слуга не зна, што његов Господ ради; а вама рекох другови, јер вам све казах, што чух од Мог Оца“ (Јоад. 15, 14. 15); „па ко вас прима, Мене прима, а ко Мене прима, тај прима Онога, Која Ме послао“

(Мо. 10, 40); „ко се одмеће од вас, од Мене се одмеће, а ко се од Мене одмеће, одмеће се од Онога, Ко Ме послао“ (Лук. 10, 16). — Ово су ријечи Спаситељеве својим ученицима, које једнако могу припасти свима Његовим угодницима и мученицима. Зато им ми зиђемо у част њихову храмове, узносимо њихове подвиге за вјеру, молимо им се, да се за нас грешне заузимају код Бога, а тако исто и за умрлу нашу браћу и родбину; вазда их се сјећамо држимо опште народне празнике у славу њихову, клањамо се и целивамо њихове свете мошти у цркви; из уважавања према њима целивамо и њихове иконе; али све ово поштовање, које ми одајемо светима, не припада им као каквим боговима, који би нам својом сопственом силом кадри били помоћи, већ као нашим заступницима пред једином надом и извором живота и милости — самим Богом „иже вѣсмъ челоуѣкомъ хоцетъ спаститя“, који је своју Божанствену вољу и јављао нам преко њих. Њему ова част право и односи се, пошто су Му они на земљи угађали, а сада су у непрестаном опћењу са њим, чују наше молбе и знаду наше нужде, па нам знатно могу помоћи. „Много бо можетъ молитва праведнаго споспешествуема.“ (Јак. 5, 16).

ПОШТОВАЊЕ СВЕТИХ МОШТИЈУ И ДРУГИХ ОСТАКА БОЖЈИХ
УГОДНИКА. — ПОШТОВАЊЕ СВЕТИХ ИКОНА.

Свети Божји угодници у толико су својим животом и радом задобили милост Божанства, да су и саме Њихове свете мошти удостојене бити храмовима Светог Духа, па и други остатци њихови, које су њихова дјела и богоугодан живот освјетлала, те и они Божанственом силом имаду чудотворну моћ за све оне, што им с вјером приступају: хаљина и појас Бого-Мајке, вериге светог апостола Петре, мараме и убрус светог апостола Павла и т. д. „Они се (св. мученици) славе великим почастима и свечаностима: гове нечастиве духове, лијече болести, јављају се, проричу; њихова тијела, кад их се ко-год додирне и поштује их, утичу као и њихове свете душе. Шта више и капље крви и све, што носи на себи трагове њихових страдања, тако су активни, као и њихова тијела (св. Григорије Богослов, виђи у Сиџвестра књ. V. стр. 115). А Златоуст вели: „Не гледај на то, што пред тобом лежи голо мученичко тијело, без душевне радње, него гледај на то, што у њему присуствује друга сила, виша од саме душе — благодат Светог Духа, која својим чудесима увјерава све у истинитости ускр-

снућа, јер ако је мртвима и у прах претвореним тијелима Бог саопштио вишу силу, него у свијех живих, тим прије даће им и живот бољи и сретнији од првог у дан раздавања вијенаца. Остатци светих такве су врсте растиња, којима је коријен у земљу усађен, а гране се гранају до неба. Желиш ли виђети и плод тог растиња? Отвори вјерске очи и ја ћу ти одма показати својство тих дивних плодова. Нијесу јабуке плод тих грана, нити ораси, или друго што распадљиво и пропадљиво, већ исцијељење изнемоглих тијела, отпуштање гријехова, истријбљење порока, лијечење душевних болести, непрестана молитва и заступање пред Богом — све духовно обилато окићено небеским благима. Ови плодови, који се непрестано беру, остају вазда у изобиљу и никада нема недостатка у оних, који их његују. Уз ово древад, што на земљи расту, једанпут у години дају плод и ако га не побереш, чим наступи зима губе своју красоту и опадају; ова пак растиња нити знаду зиме, ни љета, нити подлијежу утицају годишњег времена. Ни када их нећеш видјети, да су изгубила свој плод, него вазда задржавају своју љепоту и кад се тиче гнијење, нити промјена плодова. Долазимо сватда к њима (мученицима), да се дотакнемо њихове гробнице и с вјером дубимо њихове остатке, да нас они благослове.

Може, заиста може човјек овдје добити велику срећу, јер не само што су тијела светих, него и њихове гробнице испуњене су духовном благодаћу. Кад се с Јелисејем догодило, да је мртавац, додирнувши се до његове гробнице, раскинуо ланце смрти и поново оживио, то много прије може сада при па богатијој благодати и вишем утицају духа, онај који приступи с вјером тој гробници добити од ње велику силу. Зато нам је Бог оставио мошти светих, да нас обрати на овакву ревност и даде нам надно уточиште и утјеху у невољама, које нас непрестано сретају. Зато вам препоручујем, ако се ко налази у нерасположењу, или у болести, или у тузи, или каквој другој земаљској несрећи, или дубини гријехова — нека с вјером амо долази и од свега ће се тога избавити и вратити се с великом радошћу, добивши олакшање савјести од једног циглог погледа на те мошти. Није само потребно долазити овдје онима, који су у каквој несрећи, него и оном, који је сретан, славан, силан, па макар имао заслуге пред Богом — и он нека не бацаује овакву корист, јер кад дође амо и види свеца, стећи ће своја блага непрестаним сјећањем на његова добротинства, научивши душу своју смирењу и не дозволивши

савјести својој, да се уздиже својим дјелима.“ (Силвестрѣ, књ. V, стр. 186—8.)

У светом се писму спомиње мјесто, у коме, чим се тијело неког мртваца дотакне до костију пророка Јелисеја у гробу — одма је оживјело и мртвац је устао; крвоточна жена, чим је са страхом и побожношћу дотакла се Спаситељеве хаљине — одма је оздравила; шта више и мараме и отирачи светог апостола Павла, кад би се у његовом осуству метнули на болесника или побјешњелог — одма би овај оздравио.

Највеће и најузвишеније чудо, којијем је Бог уздигао многе своје угоднике славом њиховом, то је, што њихова тијела излазе из обичног закона распадања, те, одржана чудотворном Божанственом силом, не труну, већ „кости ихъ процвѣтутъ отъ мѣста ихъ“ (сир. 46, 14), јер хранитѣ Господѣ вся кости ихъ, ни едина отъ нихъ сокрушится“ (пс. 33, 21), него ће се опет и прославити с душом за вјечни живот. Ово је оно клицање цара пророка „не даси (Господи) преподобному твоему видѣти истлѣнія“ (пс. 14, 10), што нам напомиње живо вјеровање у будуће опште ускренуће свију тјелеса, попут ускрснућа Спаситељева и Његова друга Лазара.

Наша је црква у сва времена брижљиво и са побожношћу чувала остатке светих Божјих угодника и мученика, које је држала и држи у храмовима у освештаном животу, гдје вјерни народ приступа и живом вјером моли им се за њихово заузимање код самог Бога. У вријеме гоњења и страдања скупљаху се мученичке кости и чуваху по приватним домовима, или другијем сакривеним мјестима, гдје је народ такође долазио на молитву и свету службу. „Ми смо скупили његове (мученичке) кости, драгоценији дар од драгог камена, а чистији од злата и метнули их, гдје треба. Ту ћемо се ми, чим нам буде могуће, скупљати весело и радосно и Господ ће нам дозволити да светкујемо дан његовог мученичког рођења, како због сјећања на Оне, који су већ довршили свој подвиг, тако и због угледања и науке будућих шљедбеника“ (св. Поликарп, вићи у Силвестра, књ. V, стр. 150).

Па и код нас, измученог и потлаченог, но Богом чуваног српског народа почивају у многим манастирима измучене кости великих бораца за крст и вјеру праотаца: Немањине у Студеници, Дечанскога у Дечанима, Лазарева у Раваници, Урошеве у Јаску, Петра мученика на Цетињу, чудотворца Василије у Острогу, Арсенијеве у Косијереву, Стефанове у Ђелији (Пипер-

ској) и др. Пред овим светим моштима на кољена са запаљеном свијећом мукотрпни народ пада и проси ове своје очеве — владоце, да пред пријестолом славе небеске у цара царева испросе му олакшицу трудног притиштеног живота, да се стресу ланци робовања, те да сви скупа, окриљени небеском дугом слоге и слободе, у једном хору запјевају: „Тебе Бога хвалимъ, Тебе Господа исповѣдуемъ!“

Из поштовања према Божијим угодницима и њиховим земаљским остатцима наша је црква и њихове ликове у цркви усвојила, поред ликова Божијих и његових анђела и препоручује својим вјерним клањати се пред њима и целивати их с највећом побожношћу и смиреншћу из живог сјећања на њих и њихова дјела, поштовања и уважења према ономе, кога дотичан лик преставља, како би ми, напомињањем на њихов Богоугодан живот, сами им могли подражавати; али не имати никакво на уму поштовање саме иконе, односно дрвета, израде вјештачке или боје, одавање части и славе њима (*λατρεία*). Ми им само смјерним клањањем (*τιμητή προσκύνησις*) одајемо част кађењем тамјаном, запаљивањем свијећа пред њима и т. д. На против, наша црква строго осуђује како оне, који им се слијепо клањају као идолима и обожавaju их (идолопоклоници), тако и оне, који их савршено одбацају (стари иконоборци), или који их просто украса ради држе у цркви и својим кућама (протестанти).

Иконе су од вајкада постојале. Тако на пр. ми у старом завјету сретамо мјеста, из којих се управо виде симболички ликови ради поклањања самом Богу. Бог је на пр. наредио био Мојсеју, да направи ковчег завјета и да га постави на најглавније мјесто старозавјетног храма у „свјатомъ свјатыхъ“ (Исх. 25, 10), а тај је ковчег престављао присуство самог Бога, који је Јудејцима њиховог Јехову напомињао. За тим му је наредио, да ту метне двије изрезане слике Херуфима са обадвије стране очистилишта, које је покривало ковчег и служило као пријесто Јехове; исто тако наредио му је, да постави двије исткане слике Херуфима на црквеној завјеси, која је дијелила „свјатое свјатыхъ“ од светилишта, као што данашњи иконостас дијели олтар од храма. Знамо уз ово, како је Бог наредио Мојсеју, да изнесе змију од мједи у пустињу, а та змија преставља самог распетог Христа на крсту. Соломон је у јерусалимском храму поставио двије херуфимске из кипариса изрезане и позлаћене слике, које су се једним крилима додиривале, а другима окриљивале супротне стране храма, зато се Богу вео-

ма допало, благословио га је и рекао му: „И будутъ очи мои ту и сердце мое во вся дни“ (3 Цар. 9, 3).

Но и ако је све то тако, и ако је Бог Мојсеју наредио, да постави у скинији ковчег завјета, зажди преда њ тамјан, запали свијеће и клања се пред њим, ипак та се служба морала вршити односно — сва част, која се одавала пред кивотом, припадала је самом Јехови, коме је кивот просто подножје ногу, иначе наређује строго: „не сотвори себѣ кумира.“ Ето због чега сломи цар Језекија мједену змију у пустињи, чим опази, да је Јудејци обожавају.

Догмат о поштовању светих икона најбоље је изложен на седмом васеленском сабору. Ево како се о томе тамо говори: „Шљедујући Богом реченој науци светих отаца наших и предању католичке цркве (јер знамо, да је ова Духа Светог, који у њој живи) с највећом истинитошћу и брижљивим разгледањем одређујемо: слично слици часног и животворног крста метати у светим Божјим храмовима на освећеним сасудима и хаљинама, на зидовима и даскама, у кућама и путевима часне и свете иконе, написане бојама и од ситних камичака (мозаика) или од друге какве згодне материје, као иконе Господа Бога и Спаситеља нашег Исуса Христа и пречисте Владичице, наше свете Богородице, и тако и часних њанџела и свију светих и преподобних мужева. У колико св. Писмо на иконама они исписани виде, у толико они, који на њих гледају јаче се побуђују на сјећање и вољење њихових првослика, поштовањем и целивањем и смјерним клањањем, не правим по нашој вјери Богоклањањем, које доликује само Божанственој природи, но поштовањем на онај начин, како се одаје слици часног и животворног крста, светом јеванђељу и осталим светињама, тамјаном и свијећама одаје им се част, као што је и у старини добри обичај био; јер част, која се слици одаје, прелази на њену првослику, а који поштује слику, поштује и лице, које она представља. Тако се тврди наука светих наших отаца. Ово је предање католичке цркве с краја до на крај земље, која је примила јеванђеље“ (књига прав. стр. 5, 6).

И тако Св. Писмо старог и новог Завјета и свето предање говори нам, да свете иконе треба поштовати у част оних, кога оне представљају. Свети су апостоли то исто препоручили својим прејамницима, те су се исте уносиле у цркву од првог њеног постанка. За то имамо два стара предања. У једном се говори, како је сам Спаситељ на својој хаљини чудноватим начином насликао свој лик и послао га едеском управитељу у

Агару, истинитост чега тврди и седми васеленски сабор. У другом предању говори се, како је јеванђелист Лука, који је био вјешт живописац, насликао икону Богомајке, коју су непрестано пресликавали, те је тако, традиционално прелазећи из кољена на кољено, сачувала се и до данас у нашој цркви православној.

Тертулијан говори, да су Спаситеља сликали на црквеним потирима у облику доброг пастира, а то значи, да је Његов лик постојао у прва три вијека хришћанства. Исто тако постоје и стварни споменици, израђени на дуваровима, свијећњацима, сликама, гробницама, сасудима, а ово су слике све из прва три вијека, које нам исто напомињу симболично поштовање икона, које су одавали први хришћани по пећинама, костурницама мученичким и катакомбама у епоху страшних римских гоњења, најопаснијег доба за поборнике цркве православне.

Н а с т а в и ћ е с е .

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVICE

ОМИЛИТИКА ИЛИ УПУСТВО У ЦРКВеном БЕСЈЕДНИШТВУ

за своје ученике Богословско-Училишњске Школе

по **Ј. Амфитеатрову и Н. Фаворову**

саставио: **Л. Поповић.**

(Наставак.)

§. 40. Панегирик (*похвалница*).

По примјеру слова пише се и надгробни говор и *панегирик*. Како први тако и други имају исте облике или састављају се по истим правилима као и обично слово. Што и како треба узимати за предмет говора кад се сахрањује неко лице, — већ смо довољно споменули, кад је ријеч била о поукама на разне случајне догађаје у друштву (§. 32, б). Истих правила треба се држати и кад упознајемо слушаоце са животом и дјелима неког светитеља. Тако, и у панегирику поглавита пажња обраћа се на оне стране светитељева живота, у којима се јаче огледају неке врлине, које су за поуку наших слушалаца баш од потребе. Истицањем свијетлих страна из живота неког угод-

ника, бесједник ће живим примјерима увјерити присутне, да се извјесне врлине заиста могу остварити у животу човјечијем. А пошто су разни угодници својим животом остваривали разне врлине, то и треба истицати из живота истих особито оне врлине, које захтијева сама духовна потреба слушалаца. Поред поучности, приповиједање још треба да је и занимљиво, што се врло лако да постићи, кад се говори о историјским лицима и догађајима.

Б е с ј е д а.

§ 41. Одредба бесједе.

Бесједом у најужем смислу ријечи зове се свако тумачење, појашњавање или просто разговарање о неком дијелу или само о једном тексту Св. Писма. У њој није главно да се извјесни предмет или материја докаже, већ да се одабрани предмет или истина подијели на главне појмове или саставне дијелове и да се сваки од тих дијелова засебно протумачи и објасни, — без обзира на строгу методичност, једнакост дијелова и потпуну цјелину, већ само у циљу досљедности у појашњавању једног предмета са другим. Рецимо н. пр. да је бесједник узео за предмет своје поуке дневно јеванђеље, то му треба редом читати текст за текстом и одма чим текст прочита и протумачити га. А почем ово тумачење може се тицати врло разних предмета, то, разумије се, и унутрашњег јединства у бесједи може бити и не бити.

§ 42. Употреба бесједе и њена материја.

Још од најстаријег времена бесједа је много више била у употреби од слова, што се види по томе, што је број пошљедњих врло незнатан у сравањеу са бесједама, које су говорене на Св. Писмо и на разне друге црквене предмете. Узрок у овоме био је тај, што је слово, због својег догматичког тона, који понајвише приличи празничним и свечаним данима, теже разумјети маси народа, него ли бесједу, за разумијевање којег не тражи се особитог образовања од слушалаца, нити пак особитог труда и вјештине пастиру, да такву бесједу састави. Ушљед поменутог видимо, да је бесједа најподеснија форма пастирске поуке у свако вријеме.

Предметом пак или материјом за бесједу служи понајвише неки библијски текст, па било то засебни текстови, као н. пр.

дневно читање (зачало) или читаве књиге Писма. Кад се за бесједу узимају поједини тексти треба се старати, да исти буду што богатији садржајем; ако су пак текстови кратки, но ипак богати мислима, то исти могу послужити као основа за аналитична слова. У оваквим случајевима бесједа и слово могу постати толико слични, да их управо није могуће ни разликовати, премда и не треба чињети никакве разлике. (Подробније о тумачењу Св. Писма виђи § 12).

Поред библијских текстова предметом за бесједу могу служити и црквени текстови, као: Символ вјере, молитве које се највише употребљавају при богослужењу и у домаћем животу побожних хришћана, даље, разне црквене пјесме, гдје су укратко изражене неке високе хришћанске истине, као што су догмати или *богородичне* пјесме, у којијема се налази православно учење о сједињењу двају природа у Исусу Христу и о пресветој Дјеви Марији као Богоматери; најзад, разни тропари, кондаци и икоси, у којима је изражен садржај извјесних црквених празника.

Но бесједа се може говорити и без текста, премда његова материја треба да има карактер неког текста, као што су: разни догађаји, црквени обреди, природне појаве и многи други случајеви, који сами собом не само дају повод за бесједу, већ и пружају сâм предмет за говор и поучавање.

§. 43 Саставни дијелови бесједе.

Метод бесједе може бити или аналитични или аналитично-синтетични. Аналитична је бесједа бива онда, кад текстове тумачимо један за другим, а аналитично-синтетична кад се из свију протумачених текстова изводе главни појмови (анализ), па опет из свију тих појмова кад се изводи једна општа мисао (синтез), која се као у синтетичном слову и узима за тему настављања. Из речевог видимо, да аналитично-синтетична бесједа није ништа друго, него бесједа спојена са словом.

Аналитична бесједа треба да има два дијела: *тумачење и моралну примјену*.

При *тумачењу* треба пазити да текст постане јасан, чувајући се како краткоће тако и опширности. Краткоћа у тумачењу дешава се због тога, што бесједник претпоставља да његови слушаоци знаду нешто, што они или слабо знаду или немају ни појма о истом; опширност пак у тумачењу бива онда, кад се објашњава и оно, што је само по себи јасно, или се кад пушта у тумачење сваке поједине ријечи напосе, тако

да му за примјену и не остаје времена. Поред овога, при тумачењу неумјесно је пуштати се у каква-год граматична, критичко-егзегетична, археолошка и друга истраживања и испитивања, као и улазити у какве спорове, доказе и опровргавања, — ако проповједник нема у виду каква расколничка тумачења извјесног текста, која поколебавају правилно разумијевање истог.

Уопште, при тумачењу довољно је право и без околишања казати прави смисао текста, чувајући се сваке опширности, спорова и научних истраживања. Само у извјесним случајевима при тумачењу бесједник се може користити и готовим резултатима наука, као што је чинио у своме *шестодневу* св. Василије Велики и многи други свети оци.

Морална примјена, која се изводи из тумачења и примјењује на живот слушалаца, треба да је по обиму виша од тумачења, особито ако је текст јасан и тумачење кратко; ако ли је тумачење подуже, то примјена треба да је краћа, јер само тумачење у неколико је примјена.

Даље, почем се у бесједи може говорити о разним предметима, који траже и разне примјене, то се захтјева, да се и код више примјена ипак одржи веза и јединство, у колико је ово могуће. Неумјесно би било, н. пр., говорити о тајни ваплоћења (Лук. II, 5), пријећи и говорити о материнском старању о дјетету (ст. 7).

Моралне примјене треба да су тачне, силно речене, корисне и да се што више односе на живот и рад слушалаца. — А при пријелазу од тумачења на примјену, треба се чувати честих понављања једноликих израза, као: из овога се учимо,... ово нам показује,... из овога излази,... и т. д. Уопште пријелази треба да су разнолики, просто и лако изражени, без сваког кићења и фигуралности или алегорije.

Катихетичне поуке.

§. 44. Појам о катихетичним поукама, употреба и предмет истијех.

Излагање главнијех истина хришћанске вјере и морала у облику школскијех лекција зову се катихетичне поуке, које су се у првим вијековима нарочито употребљавале за *оглашене*, откуда су и саме поуке ове врсте добиле свој назив. Али почем данас оглашенијех нема, то и катихизиско поучавање остало је у употреби само за школску дјецу, која се овим начином најлакше уче основним истинама вјере и морала. Но почем су

цркве најдоступније учионице за напредовање у хришћанској побожности и почем већи дио народа никако се није обучавао у школама, у којима би се могао упознати са основним хришћанским истинама. то и *катихизични метод за поучавање масе у основнијем хришћанскијем истинама вјере и морала најлакши је и најкориснији начин.*

Материјом или предметом за катихетичне поуке служи уопште сва црквена настава, а нарочито све оно, што улази у православно-хришћански катихизис, као: символ вјере, десет заповиједи, наука о блаженствима, молитва Господња, заповијести и службе црквене. Блажени Августин савјетује*), да се катихизација почиње од почетка Библије, са којом упоредо да се врши излагање црквене историје, бирајући из ње само важније догађаје, који се помињу у символу и који најбоље доказују велику истину — љубав Божију према роду човјечјем. Али овај план из свештено-црквене историје неодређен је и трудан, те ушљед овог много је боље да проповједник изложи најприје укратко свештену историју, па тек онда да развија катихетичне предмете. —

§. 45. **Облик катихетичних поука.**

Огласне поуке могу имати две форме проповиједи (као: слова, бесједе и кратке поуке), али за њих најподеснији је метод *еротематички*, који се састоји у питањима и одговорима, те сличи на дијалог или разговор, у којем бесједник сâм и пита и одговара. Овај начин има и те добре стране, што својом разговорном формом буди пажњу слушалаца, ушљед чега и сâм предмет постаје јасан и развијетан, особито ако се исти саопштаје просто, поступно, логично и без сухопарне школске терминологије. Треба пазити да питања не буду тако честа као у катихизису, јер онда терете памћење простог народа; довољно је узети четири до пет главних питања, која, ако су опширнија, могу се разложити на дијелове, при чему увијек треба пазити, да свако питање и одговор помаже развијању шљедеће мисли, служећи јој као допуна. Докази пак по могућности треба да су очигледнији и разумљивији, због чега треба избјегавати и питања, која народ тешко разумије, као што су неки непостижни догмати (на пр. један Бог у три лица). Ради тачности при тумачењу треба се строго држати симболичких књига православне цркве.

*) У књизи de catechisandis rudibus — о оглашењу неученијех.

К р а т к е п о у к е.

§. 46. Појам о кратким поукама и њихове форме.

Понекад саме околности захтијевају да се црквене поуке говоре што краће и простије. Тако, за необразовану масу народа већ се тражи други, простији облик поучавања, у којем се не пази толико на потпуност форма, колико на то, да се што краће и простије изложи све оно, што се казује у другим облицима проповиједи. То су кратке поуке, у којима се садрже само главне мисли потпуних форма проповиједи, а све подробности остављају се на страну, или се пак неки дијелови пуних форма, према увиђавности бесједника, сасвим изостављају. —

Поуке ове врсте могу имати све видове слова и бесједе, а такође могу се говорити у виду примјена, које се употребљавају у слову и бесједи; даље, могу изгледати као прсте очинске поуке и савјети, као прича и кратко историјско казивање, или, као одговор на предложено питање, и најзад, у облику посланица, које, као у старини, могу имати дух и карактер писама, у којима се објашњаје пастир са својом паством, као отац са својим сином.

§. 47. Употреба кратких поука.

Кратке поуке подесне су само за необразовани народ а никако за образованије слушаоце. Због овога особито сеоским проповједницима препоручује се, да понајчешће употребљавају овај облик проповиједи *). Поред овога, кратке поуке треба употребљавати и онда, кад је богослужење због чега-год особито дуго, или кад случајни, непредвиђени догађај захтијева, да се о нечему говори без предходне спреме (било то у цркви или ван ње); такође подесне су и при свршетку различних црквених обреда, при вјенчању, крштењу, разним освећењима и т. д.

*) Много образаца кратких поука (као и поздравнијех ријечи) налазимо у зборницима слова и бесједа најзнатнијих руских бесједника, међу којима су чувене кратке поуке *Радиона Т. Пушјашина* († 1869), који је управо положио темељ овој форми поуке; на српском језику добре су проповиједи у овом облику епископа ужичког *Јанићија*.

ДИОТРЕЋИ.

О духу или унутрашњем карактеру црквеног бесједништва.

§. 48. Главне црте унутрашњег карактера црквених поука.

Од проповједника православне цркве не захтјева се само да проповиједа, већ се од њега још тражи, да добро мотри *што ће и како ће проповиједати*, т. ј. да обрати особиту пажњу на унутрашњи дух или чистоту црквене бесједи, како би уједно са богонадахнутим апостолом могао рећи: „*нвсмы якоже мнози нечисто проповѣдающе слово Божіе, но яко отъ чистоти.*“¹⁾ Јасно је, да апостол Павле овдје даје знати, да проповијед може имати два противуположна унутрашња правца: истинити или чисти, и лажни или нечисти. Унутрашња чистота у проповиједи биће онда, ако се извјесна поука потпуно слаже а) *с духом Библије*, б) *с духом цркве* и в) *с духом* или потребама *народа*, којег желимо поучити. А према задаћи препорођаја трију основних способности човјечије душе, или према позитивном циљу црквеног бесједништва, главне особине унутрашњег карактера сваке црквене поуке јесу: I) *поучност* — за ум, II) *убјеђење* — за вољу и III) *одушевљење* — за срце (осјећање)*].

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

I. П о у ч н о с т .

§. 49. Појам о поучности и главне њене особине.

Хришћанска проповијед тек онда је *поучна*, кад у духу народа изазива управо оне мисли, осјећања и тежње, којима се одликује или којима провијава истинити карактер и дух црквено-библијски. Ушљед овога од сваке поучне проповиједи захтјева се, да буде састављена у духу библијском и учења цркве, као-год и да је прилагођена према духу и карактеру народа. Из реченог види се, да поучност у црквеном бесједништву треба да има три главне особине, а то су: а) *религиозност* (библијски дух), б) *православље* и *дух народности* (националности). —

¹⁾ II Кор. XI, 17. —

*) Ове особине управо су нераздвојне једна од друге, као-год што су нераздвојне и наше душевне силе; јер гдје нема поучности, ту не може бити ни убјеђења, ни одушевљења, као-год што и гдје нема разума, ту нема ни воље, ни осјећања, — особина, које су својствене самој природи разума.

§. 50. А) Религиозност или библијски дух у проповиједи и његове особине.

Религиозност у црквеној проповиједи биће само онда, ако је проповијед написана тако, да се из свега њеног склопа осјећа, да *дише духом и животом Библије*, те да како уопште тако и у појединостима носи на себи печат, силу и природу јеванђеља Христова. А да се црквене бесједе могу састављати тако, да заиста буду живим примјером продражавања Слову Божијем, најбољи нам је доказ огромна проповједничка библиотека отаца цркве, у којој налазимо такву библијску поучност, за коју почисто можемо рећи да је одсјај јеванђељског духа.

Дакле, за религиозност тражи се, да црквена бесједа буде проникнута духом хришћанске побожности, т. ј. да је у њој, по примјеру Св. Писма, све *свето, истинито и спасоносно*.

Слово Божије назива се *свештим* зато, што оно произлази од Самога Бога, који је унутрашњи садржај Писма задахнуо највећом светошћу, која одваја човјека од свега земаљског и чулног, *) и уздиже га к свему оном, што је небесно, божанствено и духовно. Оставивши земљу — пише св. Златоуст о Апостолима — они све говоре о небесном, предлажући нам други живот и други начин живота, друго благо и друго сиромаштво, другу слободу и друго постојење. Други свијет и друго друштво, — једном ријечју све друго. Према овоме и црквена проповијед треба да има исте тежње и исте унутрашње свете побуде. А са спољашње стране проповијед биће света онда, ако сав начин њеног излагања и погледа на извјесне предмете буде удешен да се оснива и да одговара слову Божијем и учењу богонадахнутих учитеља цркве. Разумије се, бесједник се може користити и доказима и резултатима разних свјетских наука, као и закључцима здравог разума, али ипак треба увијек првијенство у овоме давати учењу св. Писма и цркве, јер иначе поука не би носила на себи печат благовијести Спаситељеве, већ печат човјечијег суђења, које нема оне светости и сталне вриједности као наука, коју је људима саопштио Сам Бог, ради њиховог спасења.

Даље, у слову Божијем све је *истинито*, као што је истинит и Онај, који га је дао. Та истинитост свију мјеста богонадахнутих књига служила је најјачим доказом старим многобожачким религијама, да је њихово учење, које је пуно унутрашње несагласности, производ човјечијег ума, а не дјело Божије. У истинитости јеванђељског учења св. апостол Павле тако је

*) I. Кор. II. 12. 13. —

увјерен, да се не боји са проповиједањем истог учења јавити на суд Самог Бога, који му је дао моћ и силу за поучавање; јер је увјерен, да у истом јеванђељском учењу нема никакве дволичности или неодређености ничега таквог, — за што би се могло рећи и *да* и *не*, већ у свему права истина, постојанство и дошљедност.*) Ова увјереност у истинитост благе вијести Спаситељеве код истог апостола била је толика, да се он не плаши предати анатема не само себе, већ чак и анђела с неба, ако би почео проповиједати нешто, што није сагласно с Христовом јеванђељском истином.***) Оваква треба да буде и сва хришћанска проповијед, зато што су и проповједници слова Божијег служитељи баш оне истине, коју су јављали људима апостоли у име Исуса Христа, у устима Којег „не обрћетеся леств,“***) и Који је, по учењу апостола, и јуче и данас и у све вјекове један и исти.

Најпослије, почем Св. Писмо постоји ради тога, да *спасава* и *усавршава* човјека,****) то је све у њему и проникнуто и напојено спасоносним духом, ради постигнућа којег оно и поучава и пријети, суди и умољаје. Ушљед овога и црквено бесједништво само онда подражаје живом слову Господњем, када у њему живи и у свему се *проявљује* дух спасења, те због истог и бесједнику спада *у* *најсветију* *дужност*, да проповиједа све оно, што може *спасати* и *помоћу* *Другог* *Св. Писма* *спасење* поуздано достиже. На овај главни циљ треба да је *уруче* сав рад проповједников.

§. 51. Средства за постигнуће библијског духа.

Библијски дух постизава се у проповиједи помоћу опита (емпирички), т. ј. дугим и непрекидним читањем Св. Писма, старајући се *важнија* *мјеста* изучавати на памет, као и читањем разних богослужабних књига и оних дјела св. отаца и учитеља цркве, која се одликују потпуним православљем.

Честим читањем поменутог, проповједников дух све ће се већма јединити са духом Библије, докле на пошљетку не постане правим отиском или резултатом истог. Али ипак *понајглавнији* *услов* за постигнуће духа Библије јест *благодатно* *небесно* *озарење* или *призвање*, без којег свака бесједа, макар била састављена из самих библијских ријечи, у ствари ипак биће само голо нагомилавање текстова.

*) II Кор. I. 18—22. — **) Гал. I. 8, 9. — ***) I Петр. II. 22. — ****) II. Тим. III. 16.

Ц Р К В А У Е К С И М А .

(У Црној Гори.)

У Ријечкој нахији, на граници међу Цеклином и Љуботињом, налази се мала црквица, чисто српско-православног типа, међу Дујевом и Чуковићима, цеклинскијем и љуботињскијем селом. Она се налази на благо стрменој страни једног омањег брдашца, који се над њоме уздиже. То мјесто зове се *Екса* или *Ексе*, (*Јекса* или *Јексе*), отуда је и црква добила своје име: *црква у Ексе* — како наш народ вели.

Црквена врата су уска и ониска, али доста лијепо отесана и уређена. Одмах над њима унутра налази се сљедећи натпис:

Влагословиением оца и поспешением сина и савршением святаго духа... аз грешни презвитер..... лозе хстолюбиве..... си божеставни храм е благовещение сагратих ва лето ж.р.к.д. а потписах ва лето ж.р.л.е. ва дн васосвещенаго архиепископа рувима. трудом и подвигом титорам воиводе мирчете вуовића*) и ована.... ини титори. никола раичев с братиом и николе радова..... **)

Натпис се доста тешко даје читати, а томе је узрок дуги низ година, од када је написан, па онда влага и јужни вјетар, којему је ово мјесто изложено, и влага, која је за неко вријеме с кишом озго продирала, пошто је кров био пропао. Но доста је нејасноће овоме натпису дала и нечија рука, која је лаписом поправљала нека неразумљива слова, те тако у сумњу доводи читаоца и радозналост преписивача, који би волији био и кроз доглед гледати тамне остатке оне прве руке и њеног писма, него ли јасне знаке овог пошљедњег, који их је поправио, не из зле, него из поуздано добре намјере. Ово овдје напомињем једино за то, да не би невјешти наши писци кварили наше старо писмо по разнијем натписима и прибиљешкама по зидовима и књигама, него, нека они то оставе овакво, као што га и нађу; иначе неће користити вјештијем писцу, него ће му од штете бити свака њихова поправка. Поправљати могу само вјешти читаоци старог српско-словенског писма. Али зашто и они да поправљају? Нека они натпис вјерно сниме и јавности предадну, а оригинал нека недирнут стоји — ради старине.

*) Овдје је *ћ* писано као и *jaћ* (ѣ).

**) Низ тачкица у овом препису значи оно мјесто у оригиналу, које се није могло прочитати. Дужи низ означава дужи дио непрочитаног натписа.

Како му драго, ја сам од овог натписа прочитао оволико, колико сам горе навео, и нашао сам, што је најглавније, годину, кад је саграђена и „пописана,“ и име храма, којему је посвећена. По натпису стоји, да је ова црквица сазидана 7129. године од створења свијета, а „потписана“ (изображена) 7135. г. То ће рећи: она је сазидана 1621. г., а изображена 1627. год. од рођења Христова. *)

Ова је црквица посвећена Благовијестима Пречисте Дјеве Марије, а саграђена је „трудом и подвигом“ некаквог „презвитера“ од „лозе христољубиве,“ па „трудом и подвигом ктитора“ војводе *Мирчете Вујовића* и *Јована, Николе Рајичева* с браћом и *Николе Радова*. Од војводе Мирчете, по народном предању, воде поријекло данашњи Вујовићи, који у Чуковићима живе; а не зна се, ко су били остали приложници, и да ли кога има од њих.

Ова црквица је саграђена у данима владе црногорског митрополита *Рувима Негуша*, који се у разнијем писмима и натписима спомиње од 1593. до 1640. године.

Унутрашња дужина ове цркве са олтаром износи 5·15 м., ширина 2·70 м., а висина 3·95 м.. Дебљина зида износи 0·68 м., отуда спољашња дужина са зидовима изнијела би 6·50 м., ширина преко 4 м., а висина близу 5 метара. Величини цркве одговара и олтар; као што је сва црква и просторија малена, тако је и олтар врло мален; он има полукружну апсиду, на средини које налази се врло малени уски, за трећину метра високи, прозорчић. Такви прозорчићи налазе се и на објема пјевницама, који су једва за трећину метра дубоке, а мало више од метра широке.

Цијела унутрашњост је најприје окартана и фино углачена, па онда изображена разнијем догађајима из живота Исусова и Пресвете Богородице, и ликовима разнијех светитеља. Гледајући од олтара к предњој страни, види се ове божанствене слике: с лијеве Рождество Богородице, с десна Ваведеније, а под њима Успјеније Пречисте Богородице. Дакле, унутрашње чело цркве изнад врата преставља нам три врло важна догађаја из живота Пресвете Богородице. С лијева од врата налази се архангел Михаил с пламенијем мечем у руци, као да чува улазак, да да не би у овај божествени храм улазили грешници; а с десна

*) По Иларијону Руварцу у „Магазину“ за 1868. г. стр. 162. стоји, да је ова црквица саграђена 7135 : 1627. год. Али није тако; она је те године пописана, а саграђена је раније 6 година, т. ј. 7129 : 1621. год. Дакле, и саграђена и пописана за вријеме „архиепискупа рувима.“

се налази цар Константин и његова мајка царица Јелена. Унутра при лијевој бухарији (страни) од врата види се опет архангел Михаиљ с мачем, а при десној крст са симболичнијем натписом $\text{Ic} \text{ Xc} \text{ ni} \text{ ka}$, и са многијема словима напаран, којијема ја нијесам могао знати смисла, јер тамо стоји: р р р р, к к к к и т. д.

На своду више врати престављен је Исус у младијем годинама; на своду више амвона — Исус у зрелијем годинама послје крштења, а више свете трпезе — Велики Бог Саваот у ономе облику, у којему се обично преставља по свијема стародревнијема црквама.

Како десном, тако и лијевом страном од доље до горе налази се уздуж по три реда божанственијех слика. С десна се налази: у првом реду горе до предњег лица Рождество Христово, па онда Сретење и у олтару Преображење Христово; у другом реду до предњег лица Крштење Христово, па онда Умивање ногу и у олтару Тајна Вечера; а у трећем реду ови светитељи: Симеон, Сава, Теодор Тирон, Кирик, Јулита, Косма, Панталејмон, Петка, Неђеља и Катерина; а више овијех пошљеднијех на полукружном своду мале пијевнице налази се лик Спаситељев.

С лијева се налази: у првом реду горе до предњег лица ускршење Лазарево, улазак у Јерусалим и у олтару Вознесење Христово; у другом реду до предњег лица Распеће Христово, и у олтару Ускршење Христово; а у трећем реду ови светитељи: Георгије, Димитрије, Теодор, Стратиром и Нестор; а више ових пошљеднијех на полукружном своду мале пијевнице налази се света Богородица са к небу подигнутом главом. Около њеног лика у виду круга написаи је ирмос: „О тебје радујетсја...“

С десна у олтару налази се лик св. Атанасија и цара Давида, а с лијеве поред проскомидије св. Петар и св. Стеван. На челу олтара више полукружне апсиде налази се Силазак св. Духа, а у самом полукружном небу Пресвета Богородица са младенцем Исусом; а испод ње ови светитељи: Никола, Григорије, Јован и Василије. С лијеве стране полукружног чеба насликан је Архангел Гаврил, а с десне Пречиста Дјева Марија, те обје ове двије слике престављају Благовијести Пречистој Дјеви Марији — онај догађај из живота Пресвете Богородица, којему је овај свети храм посвећен.

Свод ове црквице је од камена, а препасан је са два ступца, који с обје стране од земље почињу и на средини свода се са-

стају. Ширина ступца је за трећину метра, а дебелина или испупченост од зида окол 0·10 м.. Као што је сва унутрашњост изображена, тако су и ови, у виду колона, ступци исписани са ликовима светијех Апостола и Пророка.

По величини су највече оне слике на своду, а то су: Бог, живот Исусов и Пресвете Богородице. И од осталијех слика има већијех, а има мањијех; а све су израђене у византијском стилу, као и Успенска црква у манастиру Кому.

Иконостас је врло сиромашан; и то нешто икона, што има, од скоро је. Иконостас је низак, а има само главне (престолне) иконе, царске и сјеверне двери.

Пред црквом налази се припрата с тријемом. Изгледа, да је и она била опкољена зидом, а до тога мишљења доводе остаци од старог зида. Данас је сјеверни зид висок 1½ м. и више, а тако и западни; јужни служи као пижун за сједник, а такав пижун налази се уз предњи зид од цркве и сјеверни од припрате.

До скоро је до ове припрате у правцу цркве била мала сволтана ћелијица. Она је имала врло уска и ниска врата, која се и данас чини да налази на западном зиду, припрате а гледају у исту припрату. У овој ћелијици се познавало и огњиште, али се не зна, да ли је овдје ико живио. А, ако је ико овдје живио, то ће бити испосник, јер у оваквој тјескоби не би могао нико други опетати. Ако је ко овдје живио, то припрата није могла бити зазидана; а, ако је припрата била зазидана, то овдје није нико живио, него је ово мјесто служило као тајница ове црквице за оставу каквијех ствари за вријеме непријатељске најезде. Ову ћелијицу је скоро срушила једна грана, која се је очевила с једног великог гранатог дуба и панула на њу. Она није поправљана, пошто не би могла у данашње доба послужити ни на каквоу сврху овој црквици.

Више проскомидије, на висини од близу 3 метра, налази се повећа четвороугона рупа, која је негда била плочом затворена, као што се види по околнијем крајевима, гдје је била умјештена. За ову рупу постоји једно врло занимљиво предање, које је колико невјероватно, толико опет вјероватно. Ево у чему је ствар:

Манастир св. Николе у Врањини, основан првијем зетскијем епископом Иларијоном, био је негда врло богат; а то су му богатство сваке године умножавали огромни приходи са

добра, која му приложише многи краљеви и цареви Немањићи. Тада је овај манастир цвјетао у изобиљу; али, кад се Турци приближише и сва околна мјеста заузеле, онда остаде без свога имања, наравно и без својих прихода, јер му Турци посједнуше имање и заузеле приходе. Калуђери врањински изгледали су свакијем даном и своју пропаст, за то оно манастирскијех пара нијесу смјели код себе држати, бојећи се, да их Турци не плијене, те они их прекријевај тамо овамо, и најпослије их повјерише „грешноме презвитеру,“ да их укопа негдје у зидове ове црквице, кад је зидао исту, надајући се, да ће ту остати сачуване од Турака. Овај „грешни презвитер“ имао је једну кћер, која је једини повјереник овога презвитера била, и знала за ово благо, сакривено негдје више проскомидије. Кћи му се удаде тамо у Љешанској нахији, а на скоро иза тога умре и њен грешни отац. Тада ова његова кћи, да не би ово благо остало ту за вјечна времена, или прије бојећи се, да га ко други не пронађе и не понесе, каже своме домаћину, за те скривене паре, те овај тудијен оудијен дође и у Екса у ову црквицу, па стане цукати маљицом изнад проскомидије, док по боботању дознаде рупу; па је отвори и благо понесе. И данас се позивају ударци маљица около рупе; а од тада ова рупа стоји једнако отворена. По предању, овај Љешњанин био је *Рајичевић*, а да ли ко од њега има, то се не зна; а приликом и нема никога од њега, а да има, то би били наказници и све сами губавци.

Ову црквицу подржавала су не само Доња Села љуботињска, него и сва Дујева с Ријечанима (у Цеклину). Отуда се даје мислити, да је некоји од онијех приложника у натпису био из Ријечани (само су онда Ријечани били насељени, и то највише са *Шијековићима*) од тадашњијех становника, а не од данашњијех цеклинскијех братственика, пошто су Цеклињани Дујеву населили у половини XVIII вијека. Но пошто су зађевице између Цеклина и Љуботиња биле доста честе, особито при крају прошлог и у почетку овог вијека, док се је до скоро подржавала она стара мржња; за то су се приликом скупова и пред овом црквицом више пута инатили, и у мало што нијесу и до свађе неколика пута дошли. Због тога обје општине из договора ријеше: да се ту већ не купе, пошто би се међу њима могле изродити и крвне свађе. Ово је било натраг 40 до 50 година.

Иза тога за читавијех тридесет година била је батаљена ова црква нити се је у њој служило, нити ко к њој долазио;

а за то вријеме је доста и пострадала од кише и влаге. Но натраг десетак година Дујевљани и Доњеселјани опет се састаше и договорно ријешеше: да поново ова њихова богомоља пропоје, и да је заједнички држе и потпомажу. Од тада до данас служи се у њој три пута у години: о Благовијестима, Петрову дану и Успјенију Пресвете Богородице, гдје се тада купи повише побожног народа од обје општине. Ту и крсте дижу о Петрову дану, и то једне их године носе кроз Доња Села, а друге кроз Дујеву; при ношењу крста иду заједнички обје општине и тамо и тамо, а тамо и тамо их једнако далеко носе. На тај дан општинари доносе у цркву, као прилог или завјет, вуне или сира.

С ове цркве је диван, управо романтичан, поглед на Скадарско Блато до Скадра и на Зету до Проклетије. Близу ње у Чуковићима налази се сеоска црква, пред којом се налази много гробља, у која су, по предању, укопане Бјелице, који су негдје овдје погинули у боју са Црмничанима. Да ли је ово истина, то не тврдим, пошто Бјелице нијесу имали овамо ништа, те за то нијесу могли овдје ни доћи у крвави сукоб с Црмничанима. Близу ове сеоске цркве, рекоше ми, да се налазе рушевине некаквог старог манастира, али нијесам био на лице мјеста, да видим, нити што даље о томе знам. Више да су га разорили Турци прије него ли је ова у Ексима Сазидана. Од када је ова сазидана, рекоше ми, да Турци нијесу пролазили преко Доњијех Села ни поред ове црквице, и ако су Дујеву ($\frac{1}{4}$ од сата сјеверно од ове црквице) запалили 1862. г.

Ове године (1898.) општинари су доста лијепо поправили спољашњост ове цркве: предње извање лице окартали, — начинили ступчеве за тријем, прекрили је и тигле у клак метнули, и цијело здање споља обијелили.

Ове двије општине и данас заједнички подржавају ову своју старину, што објема служи на част и похвалу. Особито пада у очи њихова слога, која је код нас доста ријетка, гдје власт нарочитијем наредбама не судјелује. Још само с моје стране имао бих објема општинама препоручити: а) да се постарају иконостас направити у складу са онијем дивнијем сликама по зидовима, јер постојећи иконостас не одговара унутрашњој љепоти, и б) да направе јака врата под кљичем, како не би могла дјеца, или ко хоће, у њу улазити, јер тијем би се лако могло квара нанијети овој скромној светињи њиховијех прадједа.

Гдје је слоге и љубави, као што је међу њима, има ту ће бити свега онога, што потребује за подмирење потреба општинскијех.

На Црнојевића Ријеци, свршетком Јула 1898.

Ан. Јовићевић.

П Р И К А З.

Два нова дјела проте Алексија Маљцева.

1.) *Sacramente der Orthodox — Katholischen Kirche des Morgenlandes. Deutsch und slawisch unter Berücksichtigung des griechischen Urtextes von Alexios v. Maltzew, Propst an der Kaiserlich Russischen Botschafts Kirche zu Berlin. Berlin. 1898. CCCXL×570×80.*

2.) *Begrüßung — Ritus und einige specielle und alterthümliche Gottedienste der Orthodox Katholischen Kirche des Morgenlandes. Deutsch und slawisch unter Berücksichtigung des griechischen Urtextes von Alexios v. Maltzew, Propst an der Kaiserlich Russischen Botschafts Kirche zu Berlin. Berlin. 1898. CXXII×444×471.*

Покојни Михајило Рајевски, бивши прота митрофор при цркви ц. руског посланства у Бечу, бјеше први православни свештеник, који је Нијемце почео упознавати са богослужењем источно-православне цркве. Његова књига „*Euuchologion der orthodox — Katholischen Kirche*“ *) донијела је у вијерном њемачком пријеводу чинове православнијех богослужења, свршавање светијех тајана и важнијих историјских радња. Том својом работом он је учинио велику услугу православној цркви, јер су се од то доба Нијемци почели живо интересовати за богослужење православне цркве. Па не само то, но је он доста допринио, да су се Нијемци у опће почели интересовати за православље и православну цркву. Па да данас и старокатолика Нијемаца има толики број, поред онијех фактора и његова је донекле заслуга.

Започети рад Рајевскога на превађању богослужабних чинова и црквенијех обреда православних на њемачки језик

*) Штампана 1861. и 1862. у три свеске у Бечу.

наставио је отрагу неколико година умни и неуморни богослов — прото императорске руске посланствене цркве у Берлину магистер богословије Алексије Маљцев. Он је до данас на њемачком језику написао читав низ богословских научних дјела већим дијелом литургијског, а понешто и апологетског садржаја и вредноћом својом, смијемо слободно рећи — превазишао проту Рајевског. Превазишао, велимо, јер док је прото Рајевски само на њемачки језик преведио разна богослужења православне цркве, прото Маљцев не само да чини то исто, него излаже сасвим научно и историјско-догматску страну његову.

Најбоље дјело Маљцевљево је: „Liturgien der orthodox-katholischen Kirche des Morgenlandes,“ које је 1894. год. у Берлину угледало свијета. У своје вријеме је ово дјело и српска богословска журналистика као ремек-дјело своје врсте похвалила. Зато о њему нећемо и данас да трошимо ријечи, већ прелазимо на приказ најновија два дјела његова: „Sacramente“.... и „Begräbniss-Ritus“....

1.) Прво дјело „Sacramente“ дијели се на три дијела. У првом дијелу расправљен је научно и вјештачки историјско-догматски пријеглед обреда седам светијех тајана у источној и западној цркви. Овај дио сачињава можемо рећи — сам за се одјелиту књигу са 339 страна. У другом дијелу изложен је чин свих седам тајана, како га свршује православна црква, у добром њемачком пријеводу са паралелним њемачким текстом. К тајни крштења придодани су обреди примања у православну вјеру лица из: незнабоштва, мухамеданства, јудејства, па из хришћанских вјероисповјести: реформатске и лутеранске, јерменске и римокатоличке. К тајни пак исповједи додао је питања, која има духовник да ставља: 1) лицима мирским, 2) малолетницима и 3) вишим духовним достојанственицима, што је такође од неоцијењене вриједности. Трећи дио сачињава додатак са 7 наслова, од којих читаоца врло интересује: древни чин посвећења ђаконице, чин посвећења александријског Коптског патријарха, избор и крунисање римпапе, обред етиопске цркве и особеност обреда јерменске цркве.

Књига је штампана лијепим и читким словима на финој артији, а посвећена је Великом Књазу руском Владимиру Александровићу.

2.) Друго дјело „Begräbniss-Ritus“ ... иза кратког предговора ауторовог на њемачком и руском језику почиње са чланком (на њемачком језику): Vergleichende Übersicht über das

Ritual der orientalischen und occidentalischen Kirche bei den Begräbniss- und einigen andern Riten, који обухвата читавих 112 страна и у коме се понајприје говори о молитвама, које се у источној и западној цркви читају на исход душе, па онда о јерменском ритусу (неунијатском) мазања тијела умрлијех епископа и свештеника; по томе се опширно говори о погрешном ритусу римске цркве, о обреду разрјешења умрлог екскомуницираног (одлученог) католика, о обреду прања ногу у римској цркви, о освећењу мира код сирскијех Јаковита, о обреду освећења плоче у мјесто антиминос код истијех, о обреду освећења гробља по римском ритусу, о руском обреду примања у калуђерски чин, о литији на Цвијети и о другијем обредима.

Иза свега овога слиједи права садржина књиге.

Књига се дијели на 2 дијела.

Први дио има 15 наслова. Молитве православне цркве, што се читају на разлучење душе од тијела, чинопослиједовања над умрлијем: мирјанима, монасима, свештеницима, архијерејима, младенцима, на св. Пасху, пак панихида, парастос и раздјешитељна молба над умрлим под запрећењем — све наравно у њемачком пријеводу уз паралелни словенски текст, — сачињавају овај дио. У њему је још додано: исповиједање супурганског епископа Јона* и чин сједињења Несторијанаца с православном вјером.

CRNOJEVIĆ

Други дио броји 30 наслова. Послије двају благодарственијех пошљедовања, која су често руског поријекла, ставио је автор у овај дио: пошљедовање божанственог и свештеног умивања (прања), чин прања ногу, што га свршује епископ, за тим чин: варења св. мира, освећења антиминос и полагања његова у новом храму, чин освећања новог гробља и гробнице, пошљедовање одјејанија расе и Камилавке, чин мале и велике схиме, пошљедовање у Неђељу православља, чин освећења врбе у Јерусалиму и у Русији, чин дјјства страшног суда (у Русији) у месопусну неђељу, чин љетопроводства 1. Септембра, чин умивања св. моћи, чин умивања часни трпеза на велики четвртак, чин побратимства, и друге неке обреде од мање важности.

У овоме је прикључен још и додатак, у ком се налази чин освећења жељезнице и моста.

*) Супургански епископ Јона прешао је на Благовјести о. г. са својом свитом и цијелим народом своје епархије у православље у Александро-Невској лаври у Петрограду. Тим поводом и састављено је ово исповиједање и чин сједињења Несторијанаца с православном црквом и вјером.

И ова је књига штампана истим словима, на истој артији а и у истом формату као и прва. Посвећана је сјени почившег руског цара миротворца Александра III.

Обје су ове књиге веома драгоцене приноса у књижевности православне цркве. Њима ће се моћи користити не само Нијемци, којима су књиге ове у првом реду намијењене, него и православни — а нарочито свештеници, који о многим обредима, о којима је у књигама овијема ријеч, нијесу имали гдје прилике да читају.

Српски свештеник од науке не би смио бити без ове двије корисне књиге, нарочито не без оне прве, што се о њој похвално изразио и орган васионске патријаршије у Цариграду.

Поп Лазар Богдановић.

† ПРОТОПОП ЈОВАН ГОВЕДАРИЦА

Настојатељ манастира Ждробаника.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

9 августа ов. год. преселио се у вјечност у 83-ој год. свога живота у ман. Ждробанику у Вјелопазлићима.

Покојник је рођен у селу Братачу у Шивесинју 1815 год. од свештеничке породице. За свештенички чин школовао га је у Мостару отац му поп Тодор, а ондашњи Митрополит Аксентије рукоположио га је за дјакона 28 Сеп. 1841 год., а по том за свештеника исте године 3 Октобра.

Вршећи неуморно и савјесно тепки но уједно и свети свештенички позив, буде рукоположен наскоро за протопрезвитера Високопреосвештеним Митрополитом Прокопијем у Мостару. Оваквим вршењем свете своје дужности стекао је уважање и међу браћом Херцеговцима и то не само као свештеник, него и као патриота за српску — братску мисао ослобођења и свето православије, које је најочитије доказао тиме: кад је букнуо 1875 год. Херцеговачки устанак, што бјеше међу првима вођама јуначке браће, који их укрењаваху надом за спас и слободу драге им отаџбине. Служећи примјерно олтару православља, као свештеник 34 године урођеној му земљи, а вриједној браћи Херцеговцима, служио је, дакле, истовремено, као будилник живе самосвијести народне за слободу, које је засвједочио у уставку с браћом пред речене — 1875 — год.,

још у 60 години живота, што нам јасно казује колико је пламћела жаром љубави за брацку слободу прије и у тим годинама племенита протина душа, Прота Јована, који се још и тада осјећао јак и моћан, да послужи роду и као војник, да претрпи војничке патње, чим даде многима примјера, поткрепивши им свијест за слободу и постакнувши их на устанак.

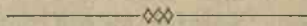
Дошавши у Црну Гору, коју синовски љубљапе, нашао је као Прота и као патриота родитељско помиловање од Узвишеног нам Господара, Који га је овде — у манастиру Ждребанику — поставио, као настојатеља манастирског, коју је дужност све до своје смрти обављао.

Боловао је само од 5—9-ог августа кога дана, поткријешљен св. тајном Причешћа у 10 сати из јутра испусти племениту душу на рукама г. надзиратеља С. Поповића, који му је са господом свештеницима: Јов. Велашевићем, М. Поповићем и Ј. Јовановићем свршавао јеванђеље и сјутри дан свечани погреб, коме су присуствовали мнозина из околице са командиром А. Лакићем, а такође мнозина добоше из Данилова Града уз господу: М. Радуловића, заст. ок. капетана, В. Велашевића, уч. Б. Стијачића, гл. наст. Грађевина, Мил. Радуловића, подкомандира, Л. Чобелића свитеља, и Т. Туровића да одаду дужну пошљедњу почаст овоме вриједном покојнику, о чијој смрти извијешћен је одмах био и сестрић му Тришко Радовић из Никшића, који је и дошао да присуствује при погребу истог дана. Мноштво народа са реченом господом увеличаше овај свечани погреб покојника, који је у прекрасном свештеничком одјејанију на јужној страни олтара по наредби Митрополије сахрањен.

Пошљедње своје дане проживио је у миру и тишима, опходећи се са народом љубазно по свештеничкој својој дужности, с чега је од старјешина особито пажен, а од народа љубљен, чим је овдје врло дивну успомену оставио.

Лака му братска земља!

Н.

ПРЕДАВАЊЕ

у Ш раз. осн. школе.

НАПИСАО ~~Филип М. Нејовић, учитељ.~~

Гвожђе.

Да би предавање о гвожђу дјеца добро разумјела, и да се исто лакше изведе, потребно је, да предавач спреми ова средства: 1.) гвоздену руду и то што више, или бар једну, н. пр. хематит; 2.) један комад каменог угља, 3.) бјелутка; 4.) ливеног гвожђа; 5.) ковног гвожђа; 6.) челика; 7.) нешто метеорског и магнетског гвожђа; 8.) зарђаног гвожђа и 9.) магнетску иглу.

Нека од поменутих средстава може имати свака школа, а нека би требало да се и набаве, јер су и то учила.

Пазите, дјецо!

— Који зна, чиме ми цијепамо дрва? — Кажи ти!

Чиме кидамо хљеб, месо и друго? — Ти!

Од чега су те ствари? — Ти! — (од гвожђа.)*

Поброј ми све ствари од гвожђа у овој школи? — Ти! Ти! Ти!

Које су ствари направљене од гвожђа у твојој кући? — Ти! Ти!

Који зна, како се друкчије зове гвожђе? — Ти! — (Жељезо).

Откуд добијамо гвожђе или жељезо? — Ти! — (Из земље).

Да ли је оно гвожђе, што се из земље вади овако, као што је у сјекири, ножу и т. д. или је друкчије? — Ти!

Пазите! Гвожђе се налази у оваквом стању — (показати гвоздену руду и у исто вријеме објаснити, шта је то минерал.)

Налази ли се гвожђе у свијем земљама? — Ти! — (Налази.)

Добро, за то, што га има по свој земљи, то је најраспрострањенији минерал. —

Сад пазите, хоћу да вам причам, како су људи први пут пронашли гвожђе.

Било је некад времена, кад људи нијесу знали за гвожђе, јер се оно не налази само за себе, него је помијешано са другим минералима, од прилике као ова гвоздена руда.

Људи, док још нијесу знали за гвожђе, правили су сјекире, ножеве и друге ствари, које су оштре, од бронзе или од бакра. (Што се и најмање чини да дјеца не разумију, не смије се прелазити без објашњења).

Али, пошто су им се те ствари лако ломиле и тупиле, они се почну старати да нађу што друго, од чега би правили потребан им алат, који се не би брзо ломио и тупио.

Што су то алати? — Ти!

У том тражењу они нађу један овакав комад — гвоздену руду (показати). Ова им се руда први пут показала као нешто необично, стану је загледила са свију страна и покушавали су да је паломе.

Кад су видјели, да то тешко иде, они је метну у ватру, и пошто се добро у вагри усије, почне се топити, и оно што се отопило и стврдло — то је гвожђе. То стврднуто гвожђе људи су у ватри размекшавали и од њега ковали разне ствари.

*) Дјеца на свако питање, одговарају у потпуним реченицама.

Једи било времена, кад људи нијесу знали за гвожђе? — Кажи ти!

Шта су употребљавали мјесто гвожђа? — Ти!

Јесу ли добре било те справе? — Ти!

Шта су учињели од гвоздене руде, кад су је нашли? — Ти!

Шта је било од ње у ватри? — Ти!

Пазите, хоћу да вам причам, како се данас добија гвожђе.

Направи се једна велика пећ од земље. На дну од пећи направе се неке рупе, које су као кантула или чеп на бачви. У ту пећ стави се по један ред каменог угља (показати га), по један ред гвоздене руде и по један ред бјелутка (показати га).

Кад се пећ напуни, онда се наложи ватра и гвожђе се истопи, и последије отворимо оне кантуле од пећи и метнемо под њима судове, у које се хвата оно растопљено гвожђе.

Како се данас добија гвожђе? — Ти! Ти!

Шта се меће у пећ? — Ти! Ти!

У што се купи гвожђе? — Ти!

Пазите даље!

Гвожђа има више врста. —

Једно је ливено; друго ковно; треће челик (челично); четврто метеорско и магнетско гвожђе.

Каквог има гвожђа? — Ти?

Поброј ми све врсте? — Ти!

Сади ћу вама казати, како се добија ливено гвожђе.

Кад се гвоздена руда, кадени угљ и бјелутак наслажу у пећ, која је направљена за допљење гвожђа, онда оно, што се растопи и што се ухвати у судове зове се *ливено гвожђе* (показати га).

Ово је гвожђе крто и за то се и не иде попу од њега ковати разне ствари.

Како се добија ливено гвожђе? — Ти!

Може ли се ливено гвожђе ковати? — Ти!

Од ливеног гвожђа може се направити и једно друго гвожђе, које се зове — *ковно гвожђе*, а то бива овако:

Узме се ливено гвожђе, па га иситнимо у комаде, а то је лако учињети, који зна зашто? — Ти! — Крто је.

Ти комади метну се у једну пећ, те се и по други пут растопе. Растопљено гвожђе ухвати се у судовима, у којијема се водом охлади.

Послије овога опет се истуче у комаде и метне у казане, те се и по трећи пут растопи и мијеша мотикама, док се не почне истезати као кончићи; кад се већ до мјере доћерало, онда се слупи у неке плоче, а те плоче мањем у неке полуке (показати) од тијех полука кују се разни алати.

Гвожђе, које се овако добија, зове се *ковно гвожђе*.

Како се прави ковно гвожђе? — Ти!

Од чега се оно прави? — Ти!

Може ли се оно ковати? — Ти!

Које се не може ковати? — Ти! X

Ове полуке — шипке од ковног гвожђа поспу се прашком од угљена, па се држе у жеравици и онда добијамо — *челик*. (показати).

Челик је тврђи и чвршћи од ковног гвожђа, и с тога се праве од њега алати, који треба да су тврди.

Кад се челик усипан водом охлади, постане крт, и то се зове — *каљење*.

Како се добија челик? — Ти!

Какав је челик по тврдоћи? — Ти!

Кад се челик усијан метне у воду, какав постане? — Ти!

Пазите!

Осим ливеног, ковног и челичног гвожђа имамо и метеорско гвожђе, које пада из ваздуха.

Таквијех комада нађено је близу Загреба (означити гдје је) од 30 ока и у Америци (објаснити) неколико хиљада ока и то је највиши, што је до сада падао на земљу.

Одакле добијамо метеорско гвожђе? — Ти!

Је ли се находило таквог гвожђа? — Ти! —

Ђе је највиши комад пао од таквог гвожђа? — Ти! —

Осим метеорског гвожђа има и једно друго, које се зове магнетско гвожђе (показати), које је црне боје и већином зрнастог склопа. Ово се гвожђе одликује тијем, што привлачи к себи друге ствари.

Какво је магнетско гвожђе? — Ти! — Чиме се одликује од осталог гвожђа? — Ти!

Гвожђе у биљу, животињама и човјеку.

Шта је то биље?... —

Да ли се биље храни? — Ти! —

Одакле биље прима храну?... —

Хране ли се животиње?... —

Чиме се хране?

А храни ли се човјек?

Чиме се човјек храни?

Има ли у тој храни гвожђа?... —

Дакле има ли и у човјечијем тијелу гвожђа?

Добро, да има у човјечијем тијелу гвожђа, најбоље се увјеравамо из овога покушаја.

Један учен човјек имао је жену, па кад му је умрла, спалио је (тако је био обичај и данас је у неким земљама, гдје не копају мртваце као ми, него их спаљују) и од оног пепела одвојио је гвожђе, од којег је направио прстен, који је вазда носио на прсту, да се сјећа своје добре жене.

И из тог се види, да у човјечијем тијелу има гвожђа.

Шта ће бити од гвожђа, кад стоји на каквом влажном мјесту?... —

Какве је боје рђа?... —

Послије овога долази говор о магнетској игли, а ово се односи на четврти разред.

Разне употребе гвожђа.

Који је најкориснији минерал?... —

Би ли могли људи направити себи склониште: од снијега, кише, туча (града), вјетра и др. да нема гвожђа?... —

Би ли могли прибавити храну?... —

Има ли што на нама, што је направљено без гвожђа?... —

Шта би учинио гром од цркава, кућа и т. д. да нема гвожђа?

Шта се направља помоћу гвожђа? Ти! Ти! Ти! —

Шта има од гвожђа у твојој кући? — Ти!

Шта је оно, што плови по мору и по великијем ријекама? — Ти!

Има ли на лађи што од гвозђа? — Ти!

Ето видите ли, колико је и каква корист од гвозђа.

Човјек је помоћу гвозђа савладао муњу и гром, одбио их, да му не чине несреће.

Човјек је помоћу гвозђа постао у велико господар природе.

Општа репетиција цијелог предавања.

Послије овога треба дјецџ казати, да је један човјек спјевао и пјесму о гвозђу, а тај се човјек звао — Змај-Јован Јовановић.

Пјесма о гвозђу мора бити с објашњењем. —

Опаска. При свршетку предавања о гвозђу, треба да дође поређење гвозђа са другијем којим металом, који је предходно овом предавању, н. пр. гвозђе и злато или сребро и гвозђе и т. д.

—**—

Извјештај о основним школама црногорским у школској години 1896—7.

(Саопштава се у изводу).

Ревизор: **Алекса Чукић**, управљајући учитељ колашински.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
1 Шавнинска школа.

Испит је држан 26-ог Јуна и трајао је 8 сати.

У почетку школске године дјеце је уписано у:

I. раз.	29.	муш.	и	3.	жен.	; изашло на испит у	I. р.	26	м.	и	3	ж.			
II.	"	36.	"	"	3.	"	"	"	"	"	32	"	"	3	"
IV.	"	9.	"	"	2.	"	"	"	"	"	7	"	"	2	"

Напустили су школу: петина због домаћих околности, двојица због сиромаштине, један својевољно, а један повраћен из II-ог у I-ви раз.

Повторавали разред: из I раз 6. из IV раз. 1.

Испитни успјех из појединих предмета нађен је овакав:

1) Закон Божији. Испитано дјеце: из I раз. 6. II. раз. 8. IV раз. 5. укупни успјех: у I р. $4\frac{1}{2}$. II р. $4\frac{1}{2}$. IV р. 5 = 5 —.

2) Српски језик. Испитано дјеце: из I 7. II 6. IV 3. укупни успјех: у I 4. II 4. IV 5 = $4\frac{1}{2}$.

3) Словенски језик. Испитано дјеце: из II 5. IV 3. укупни успјех: у II 4. IV $4\frac{1}{2}$ = 4+.

4) Рачун. Испитано дјеце: из I 5. II 4. IV 3. укупни успјех у I р. 4. II $4\frac{1}{2}$ = $4\frac{1}{3}$.

5) Геометрија. Испитано дјеце: из IV р. 3. укупни успјех у IV р. 5.

6) Земљопис. Испитано дјеце: из I 5. II 4. IV 4. укупни успјех: у I р. 4. II $4\frac{1}{2}$. IV $4\frac{1}{2}$. 4+

7) Српска Историја. Испитано дјеце: из IV р. 4. укупни успјех: у IV раз. $4\frac{1}{2}$.

8) Познавање природе. Испитано дјеце: из П р. 4. IV 3. укупни успјех: у П р. 4. IV $4\frac{1}{2} = 4+$.

9) Позн. и његов. чов. тијела. Испитано дјеце: из I р. 4. П 3. IV 4. укупни успјех: у I р. 4. П 4. IV $4\frac{1}{2} 4+$

10) Крснопис. Укупни успјех: у I р. 3. П 4. IV 5 = 4.

11) Пртање. Укупни успјех: у I р. 4. П 4. IV 5 = 4+.

12) Пјевање црквено, народне пјесме. Укупни успјех: у I р. 4. П 5. IV 5. = $4\frac{2}{3}$.

13) Гимнастика, војничко вјежбање. Укупни успјех: у I раз. 3. П 4. IV 4 = 4—.

14) Чистоћа школе, ношње и држање дјеце (у колико зависи од учитеља) у све разреде врло добра.

15) Дисциплина — Одлична.

У сва три разреда обрађени су предмети у довољном обиму према Наставном Плану.

Укупни годишњи успјех постигнут у :

I. разреду врло добар.

II. „ више но врло добар.

IV. „ одличан.

Рад у школи отпочет је 23-ег октобра; а у просијеку рађено је $5\frac{1}{2}$ сати дневно, — а преко све шк. године рађено је 162 дана. Учитељ није ни један дан остављао саму дјецу у школи.

Први родитељски скуп није држан због тога, што се тада ђачки родитељи налазе по планинама, те их није могуће окупити, а други је држан 14-ег Јануара, на ком је говорено „О важности школовања дјеце.“ — Дјеца су неколико пута извођена на обдјелна брдаца ради упознавања природе и проучавања земљописа. — Ученици су доста добро посјеђавали школу.

У овој школи ради један учитељ, постављен за привременог учитеља 1892 године, а за сталног 1893. — Способност је учитељева одлична за све разреде подједнако. Владање и држање овога учитеља, како у школи, тако и изван школе је примјерно, усљед чега га народ јако поштоваше. Према броју ученика, а држећи три разреда, учитељ је особити труд улагао. Осим учитељске дужности, другог занимања нема. Учитељ је осим основне школе свршио три гимназијална разреда и богословско-учитељску школу на Цетињу.

Погрешака у настави нијесам могао примијетити; само се препоручује учитељу, да буде ладнокрвнији наспрам ученика приликом испита. У његовој настави немаше ничега, што похвале није заслужио. Предавање му је било у свима разредима васпитно, очигледно и занимљиво: дјеца оно што су научила њихова је својина, и правилно знаду о том расуђивати. Учитељ пазећи на себе и на свој карактер, тако је настојавао, да то развија и код повјерене ми младежи; а то се могло опазити код старије дјеце у сва три разреда. Учитељ је кажњавао дјецу за незнање лекције: затвором, стајањем у мјесту и изван мјеста, а за несташлук и међусобну свађу клечањем и тјелесном казном. Пошто се у близини школе и кућа учитељева налази, — то је исти квартиром био у својој кући. Учитељ није ни један дан изостао од школе, а и цркву је посјеђавао уредно.

Сви протоколи ове школе налазе се у врло добром стању.

У протоколу прихода нађено је, да је остало претијека од прошле за ову годину фиор. 108 и 14 нов., те им није ни било потребно купити школарину. Од истих расходоване је фиор. 77 и 70 нов. Кад се одбије расход од прихода — остаје при мјесном надзорнику за идућу годину фиор. 30 и 44 нов.

Школско здање налази се у врло добром стању. Учионица има 131.354 куб. метра, на појединог ученика долази да чиста ваздуха дише по 1.642 куб. метра.

За ову идућу школ. годину није ништа прописано да се поправи, пошто је школа снабђена свима могућим средствима. — Од учила ова школа има: мапу Јевропе, Књазк. Црне Горе, глобус, планиглоб, телуријум, штицу, писмарицу, 9 комада геометријских тијела, природописне слике, слике за очигледну наставу и двије свјетске слике старог и новог завјета, која се у врло добром стању налазе.

Школска башта налази се у врло добром стању, и према околностима употребљена је за поуку дјеце.

Школа је у овој години много патила од јесенашње поводње, а с прољећа појавио се је „фрус“ на ученике, који је проузроковао многа ђачка осуства.

Капетан Грубан Церовић вршио је дужност спрам школе врло добро.

Заступник капетана финансије Никола Неимаровић, који је у исто вријеме и мјесни школ. надзорник, вршио је ову почасну дужност одлично, што му служи на похвалу.

Од акта шаље се глав. надзор. црногор. основ. школа: копија испитног извјештаја, писанке и цртанке и сви писмени задатци; копија са инвентара школских ствари и копија школског летописа. — Оно, што се могло постићи, рађено је све како треба према школском закону од стране свију дотичних лица.

CRNOJEVIĆ
Опште примједбе ревизорове.

На испиту су присутни били: г.г. финансијални капетан, који је у исто вријеме и мјесни школ. надзорник, мјесни парох и остали главари из племена уз приличан број трговаца и сељака из околине.

И ако је шавничка школа прилично пространа, ипак не могу се сва дјеца из околине смјестити у једну учионицу, због тога, што је и мала за оволики број дјеце, која из околине у њу долазе. Кад би врховна просвјетна управа дала овој школи још једног учитеља, или, кад би се на Буану отворила државна школа, онда би се одмало број ђака, те би се и та тешкоћа од ове школе отклонила.

2. Језерска школа.

Испит је држан 27-ог Јуна и трајао је 7. сати.

Школа је од три разреда и то: I-ог II-ог III-ег. У почетку школ. године уписано је дјеце у:

I. раз. 9 мушких и 1 женско: изишло на испит у I. раз. 8 м.

II. раз. 12 мушких: изишло на испит у II. р. 11 м.

III. „ 11 „ „ „ „ „ III. „ 11 м.

Из I. раз. напустили су школу два ученика: један због сиромаштине, а један својевољно; из II р. изостао је један пред сами испит због болести. Ниједан од ученика не понавља разред.

Испитни успјех из појединих предмета нађен је овакав:

1. Закон Божи. Испитано дјеце: из I. р. 4. II. 6. III. 5. Укупни успјех: у I. р. 4—, II. 4, III. 4= 4—.
2. Српски језик. Испитано дјеце: из I. р. 5. II. 5. III. 6. Укупни успјех: у I. р. 4—, II. 4—, III. 4—= 4—.
3. Слов. језик. Испитано дјеце: из II. раз. 3. III. 3. Укупни успјех: у II. р. 3. III. 3= 3.
4. Рачун. Испитано дјеце: из I. р. 3. II. 3. III. 3. Укупни успјех: у I. р. 4—, II. 4, III. 4= 4—.
5. Геометрија. Испитано дјеце: из III. раз. 3. Укупни успјех: у III. р. 4.
6. Земљопис. Испитано дјеце: из I. р. 3. II. 3. III. 4. Укупни успјех: у I. р. 4—, II. 4, III. 4¹/₂= 4+.
7. Српска Историја. Испитано дјеце: из III. р. 3. Укупни успјех: у III. раз. 5—.
8. Познавање Природе. Испитано дјеце: из II. р. 3. III. 3. Укупни успјех: у II. р. 4—, III. 4= 4.
9. Позн. и њег. чов. тијела. Испитано дјеце: из I. р. 4. II. 3. III. 3. Укупни успјех: у I. р. 4. II. 4—, III. 4= 4.
20. Краснопис. Укупни успјех: у I. 4—, II. 4, III. 4= 4.
11. Цртање. Укупни успјех: у I. р. 4. II. 4, III. 4= 4.
12. Пјевање црквено, народне пјесме. Укупни успјех: у I. р. 3. II. 3. III. 4= 3+.
13. Гимнастика и војно вјежбање. Укупни успјех: у I. р. 3. II. 3. III. 4= 3¹/₂.
14. Чистоћа школе, пошће и држање дјеце (у колико зависи од учитеља) врло добра.

Предмети су сви према наставном плану обрађени у довољном обиму.

Укупни годишњи успјех постигнут је у:

- I. разреду врло добар.
- II. „ врло добар.
- III. „ врло добар.

Рад је отпочет у школи 8-ог октобра. Дневно је рађено у школи по 5 сати. Преко цијеле школ. године рађено је 174 дана. Учитељ саму дјецу није у школи никад остављао.

Први родитељски скуп није држао због рђавог времена: други је држан 14-ог Јануара, на ком је говорено „О значају празника.“ Изводио је дјецу у шетњу више пута; занимали су се земљописом и природним наукама. Ученици су доста добро посјеђавали школу.

У овој школи ради један учитељ. постављен за привременог учитеља 1895 године, а за сталног 1896. — Способност је учитељева врло добра. Владање и држање учитељево у школи добро је, а ван школе није се ништа показало чиме би се осуђивало његово владање. Учитељ је одличног трудољубља. Занимања, осим учитељске дужности, нема никаквог. Учитељ је свршио: три раз. гимназије на Цетињу, један у Биограду и учитељску школу у Сомбору.

Важних погрешака у настави нијесам му нашао, само што граматику у старијим разредима, а тако исто и десетне бројеве у III. раз., не бјеше обрадио у оноликој мјери, колико се то, по наставном плану, тражи од учитеља.

У Земљопису у свима, нарочито трећем разреду и у Историји Срба учитељ заслужује похвалу.

У школи је предавање и учење било методично и разумљиво, механизма нема, дјеца оно што су научила, њихова је својина, и доста прилично знаду о том расуђивати. Учитељ пази на образовање ваљаних и честитих карактера код дјецe, што се види по дјечијем разумијевању и разликовању добрих и рђавих дјела, на што им је особита пажња обраћена. — Учитељ је кажњавао своје ученике највише за несташлук. Ударао их није по глави, нити их је за косу и за ушки скубао. Учитељски квартир налази се у самом школском здању.

Протоколи се налазе у врло добром стању; исти су у своје вријеме тачно уређени, осим протокола од расхода, кога сам нашао несређеног, јер мјесни надзорник, на неколико новчаних издатака, немаше признаница, а и на оне, које имаше, не бјеху свједоци потписати, те му је наређено, да све изврши.

Прихода је било, са претијеком од прошлих година, фиор. 177 и 35 нов. Од истих расходовано је фиор. 75 и 92 нов. Кад одбије расход од прихода — остаје при мјесном школ. надзор. за идућу шк. години фиор. 101 и 43 нов.

Школско здање, као год и учитељски стан, налази се у доста добром стању. Училишница има куб. метара 99.671. На ученика, по уписном броју, долази куб. м. 3.332.

Прописато није ништа да се за идућу годину поправи, пошто мјесне власти не бјеху извршиле оно, што се прошлогодишњом ревизијом наредило да се поправи, само им је строго наређено да се исто у најкраћем року изврши.

Школа има ова учила: мапе Јевропе и Црне Горе, које се у слабом стању налазе, глобус и природописне слике. Ова школа нема своје баште, до нешто ливаде, а не може је ни бити због планинског положаја и оштре климе. Школа је у овој години много платила од јесенашње водене поплаве, великог снијега и хрђавог времена, које је много сметало школском раду.

Капетан Урош Шаулић вршио је дужност спрам школе добро.

Мјесни надзорник Живко Таушан вршио је ову почасну дужност врло добро. Овђе није рађено по школском закону ни колико се могло, због чега сам их јавно и опомоуо.

Од акта шаље се Главном школ. надзорништву: копија испитног извјештаја, писанке и цртанке и сви писмени задатци; копија са инвентара школских ствари и копија школског љетописа.

Опште примједбе ревизорове.

Испиту су присутни били: г. г. Косто Лучић учитељ, мјесни свјештеник и мјесни шк. надзорник.

Народ, у колико сам могао примјетити, бијаше хладан спрам школе; многи навођаху, да је то услед огорчења народног према учитељу, а неки напротив хваљаху га, говорећи, да се он улудно понаша са сваким колико и један, који је међу њима долазио, те због тога нијесам могао дознати, до кога је кривица, и ако сам у име народа добио писмену тужбу против учитеља, која се у оригиналу спроводи томе надзорништву.

3. Црквичка школа.

Испит је држан 30 Јуна и трајао је $7\frac{1}{2}$ сати.

Школа је од три разреда и то: I-ог III-ег и IV-ог. У почетку школ. године уписано је дјеце у:

I. разреду	12:	изашло на испит у	I. разреду	12.		
III.	"	13:	" " " "	III.	"	12.
IV.	"	8:	" " " "	IV.	"	7.

Изостали су од школе двојица и то: један због болести, а један својевољно. Ниједан од ученика не понавља разред.

Успјех показан о испиту.

1. Закон Божи. Испитано дјеце: из I р. 4. III р. 5. IV р. 4. Укупни успјех: у I р. 4. III 4— IV 4. = 4.

2. Српски језик. Испитано дјеце: из I р. 4. III 4. IV 4. Укупни успјех: у I р. $3\frac{1}{2}$. III 4. IV 4+ = 4.

3. Словен. језик. Испитано дјеце: из III р. 3. IV 3. Укупни успјех: у III р. $4\frac{1}{2}$. IV 4 = 4+.

4. Рачун. Испитано дјеце: из I р. 5. III 3. IV 4. Укупни успјех: у I р. 4+. III 4. IV 4+ = 4+.

5. Геометрија. Испитано дјеце: из III р. 3. IV 3. Укупни успјех: у III р. $3\frac{1}{2}$. IV $3\frac{1}{4}$ = 4—.

6. Земљопис. Испитано дјеце: из I р. 3. III 3. IV 3. Укупни успјех: у I р. 4. III 4. IV 4. = 4.

7. Српска историја. Испитано дјеце: из III р. 3. IV 3. Укупни успјех: у III р. 4—. IV. 4 = 4—.

8. Познавање природе. Испитано дјеце: из III р. 3. IV. 4. Укупни успјех: у III р. 5. IV. 4 = 4.

9. Поз. и њег. човјечијег тијела. Испитано дјеце: из I. р. 3. III. 2. IV. 3. Укупни успјех: у I. р. 4. III. 4. IV. 4+ = 4.

10. Краснопис. Укупни успјех: у I. р. 3. III. 4. IV. 4 = 4—.

11. Цртање. Укупни успјех: у I. р. 4. III. 5. IV. 5 = 5—.

12. Пјевање црквено, народне пјесме. Укупни успјех: у I. раз. 3. III. 3. IV. 3 = 3.

13. Гимнастика и војно вјежбање. Укупни успјех: у I. р. 5. III. 5. IV. 5 = 5.

14. Чистоћа школе, ношње и држање дјеце (у колико зависи од учитеља) врло добра.

15. Дисциплина — врло добра.

Сви су предмети по наставном плану израђени у довољном обиму. Укупни годишњи успјех постигнут је: у I. раз. врло добар, III раз. врло добар, IV више не врло добар.

Ове школ. године рад у школи отпочет је 7 октобра; дневно је рађено по $5\frac{1}{2}$ сати, а свега је радних дана било 181. Дјеца нијесу никад била у школи без учитеља.

Први родитељски скуп није држан, због тога, што се тада учитељ налазио у стојећој војсци на Цетињу; други родитељски скуп држан је 14 јануара, на ком је говорено „О немарности учитеља спрема школе.“

Дјеца су извођена у околину четири пут, те су се том приликом занимала проучавањем околине и природе. Ученици, у почетку школске године посјеђавали су школу слабо, а доцније доста добро.

Учитељ је постављен за привременог 1895 године, а за сталног није добивао декрет. — Способност је учитељева за све врло добра, нарочито за старије разреде. Владање и држање му је, како у школи, тако и изван школе примјерно, ушљед чега је и уживао велико поштовање у народу. Трудољубља је одличног. Осим учитељске дужности другог занимања нема. Учитељ је поред основне школе свршио још 6 разреда богословско-учитељске школе у Призрену.

У настави примјећене су ове погрешке: Дјеца су навикнута, те прекомјерно вичу; при читању дјеца одвише брзају, а на питања не одговарају у потпуним реченицама; питања учитељева требало би да су мало језгровитија.

У предавању рачуна, граматике, цртања и гимнастике заслужује похвалу. — Начин предавања предмета — добар му је. При томе учитељ је довољно настојавао да упути ученике к правилном мишљењу и расуђивању, што се могло виђети из одговора ђачких, кад је требало да изведу поуку из изговореног чланка. — Учитељ је на свој карактер јако пазиво и строго настојавао, да се исти развија и код повјерене му младежи, што се дало виђети код ученика старијих разреда. Учитељ је кажњавао дјецу за незнање лекције и несташлук: стојањем у мјесту, опоменом, укором и малим притвором. Учитељ је стао у школи. Исти је посјеђавао школу уредно, осим два мјесеца, кад је био у стојећој војсци.

Сви протоколи ове школе налазе се у врло добром стању, и као тачни и уредни потписани су.

Прихода је било у овој години са прошле године претијеком фиорина 203 и 66 новч. Расходовано је за школске потребе фиор. 134. Остаје при мјесном надзорнику за идућу школску годину фиор. 69 и 66 новч.

Школско здање налази се у врло добром стању.

Учioniца има куб. метара 98.55, на сваког ђака, по уписном броју, припада по 3.07 куб. метра.

Школа је снабђевена свима могућим средствима, те због тога није ништа ни прописивато да се поправи.

Ова школа има шљедећа учила: мапе Јевропе и Црне Горе, мапу Балканског Полуострва, оригинал од цртања, глобусе, геометријска тијела, природописне слике за очигледну наставу и библијске слике — сва у добром стању. Школа има и своју башту, која је употребљена на поуку дјеце.

Школа је највише незгода имала од јесенашње поводње, боловања ђака и рђавог времена.

Капетан Никола Бајагић вршио је дужност, у колико се ствар школска њега тицала, врло добро.

Мјесни школски надзорник, официр Милан Никокић вршио је ову почасну дужност спрам школе примјерно, што му служи на похвалу. Од стране свију дотичних лица рађено је према школском закону како треба.

Од акта шаље се Гл. школ. надзорништву: копија испитног извјештаја, писанке и пртанке и сви писмени задатци; копија са инвентара школских ствари и копија школског љетописа, као и списак од глоба, које су узете у овој години.

Опште примједбе ревизорове.

На испиту су били: г. г. Окружни капетан Обрен Никовић, мјесни школски надзорник, капетан црквички и мјесни свештеник уз велики број народа и главара из околине.

Учитељ својим уљудним понашањем оставио је лијепо име у народу ове околине.

Народ се добровољно одизвао школској дужности, и сваки, који је у у стању имало био драговољно је слао своје дијете у школу.

4. Основна школа на Горанску.

Испит је држан 2-ог Јула и трајао је 7 сати.

Школа је од три разреда: I-ог II-ог и IV-ог. У почетку шк. године уписано је дјеце у:

I. раз.	21 муш.	и 5 жен.	: изашло на испиту у	I. р.	14 м.	и 4 ж.
II.	" 14	" " 1	" " " " " "	II.	" 8	" " 2 "
IV.	" 20	" —	" " " " " "	IV.	" 15	" — —

Остали, који нијесу испиту присутни били, неки су ослобођени због сиромаштине; многи због болести напустили школу, један због рђавог владања, и један због неспособности.

Успјех показан о испиту:

1. Закон Божи. Испитано дјеце: из I. р. 4. II. 4. IV. 4. Укупни

успјех: у I. р. 4— II. 4. IV. 4. Укупни успјех: из I. р. 4. II. 4. IV. 5. Укупни

успјех: у I. р. 4. II. 4. IV. 4 $\frac{1}{2}$ =4. 3. Словенски језик. Испитано дјеце: из I. р. 4. II. 4. IV. 4. Укупни

успјех: у II. р. 3+. IV. 4=4. 4. Рачун. Испитано дјеце: из I. р. 5. II. 3. IV. 3. Укупни успјех

у I. р. 3+. II. 4— IV. 5=4. 5. Геометрија. Испитано дјеце: из IV. р. 3. Укупни успјех: у IV р. 4.

6. Земљопис. Испитано дјеце: из I. р. 3. II. 3. IV. 4. Укупни успјех: у I. р. 4. II. 4. IV. 4—=4.

7. Српска Историја. Испитано дјеце: из IV. р. 4. Укупни успјех: у IV. р. 4 $\frac{1}{2}$ —.

8. Познавање природе. Испитано дјеце: из II. р. 3. IV. 3. Укупни успјех: у II. р. 3+. IV. 4=4—.

9. Позн. и њег. чов. тијела. Испитано дјеце: из I. р. 4. II. 3. IV. 3. Укупни успјех: у I. р. 3 $\frac{1}{2}$. II. 3. IV. 4=3+.

10. Краснопис. Укупни успјех: у I. р. 4. II. 4. IV. 4=4.

11. Цртање. Укупни успјех: у I. р. 4. II. 4. IV. 5=4 $\frac{1}{2}$.

12. Пјевање црквено, народне пјесме. Укупни успјех: у I. р. 3. II. 4— IV. 4=3 $\frac{1}{2}$.

13. Гимнастика и војно вјежбање. Укупни успјех: у I. р. 3. II. 4— IV. 4=3 $\frac{1}{2}$.

14. Чистоћа школе, ношње и држања дјеце (у колико то зависи од учитеља) — врло добра.

15. Дисциплина — одлична.

Предмети су обрађени по Наставном Плану у довољном обиму.

Укупни годишњи успјех постигнут је у:

I разреду близу врло добар.

II разреду врло добар.

IV разреду више но врло добар.

Рад у школи отпочео се 15-ог октобра. Дневно је рађено по 5½ сати. Преко све школске године радних дана било је 175.

Учитељ је уредно посеђавао школу; саму дјецу у школи није никад остављао.

Због удаљености ђачких родитеља, учитељ није држао први родитељски скуп; други је држан 14-ог јаниара, на ком је говорено „О домаћем васпитању дјеце.“ — Изводио је дјецу у околину два пута. Том приликом занимали су се природописом. Због болести, удаљености ђачких кућа и велике студени, ученици су слабо посеђавали школу.

Учитељ је постављен за привременог 1894 године, а за сталног још није добио декрет. — Способност овога учитеља за све разреде врло је добра. Владања је одличног, те га с поштовањем предусријетају у мјесту. Трудољубље му је такође одлично. Учитељ није имао, осим учитељске дужности, другог занимања.

Погрешака у настави немаше, до препоручује му се, да буде свестранији у свима, парочито у старијим разредима, при предавању срп. језика.

У настави дотичног учитеља похвалу заслужује вјеронаука у свима и рачун у четвртном разреду.

Предавање и учење му је распоређено према схваћању ученика, те је при томе било очигледно, разумљиво и занимљиво. Ученици се ни мало не ослањају на правило, него из примера сами правила извођаху, по чему се виђаше, да су навикнута правилном мишљењу и расуђивању. Као год што је на свој изразити начин тако је настојавао да се исти развије и код повјерене му дјецe, што се могло оазити на ученицима старијех разреда.

Учитељ је кажњавао своје ученике највише за несташлук. Ударао их није по глави, нити их је за косу и уши скубио.

Осим основног образовања, учитељ је свршио 5 разреда богословско-учитељске школе у Призрену. — Учитељ је фамилијаран човјек, стан му је био у самом школском здању. — Посеђавао је школу и цркву уредно; осуствовао је 12 дана, кад му је брат умро, по дозволи Главног школ. надзорништва.

Протоколи, како дневни, тако годишњи, од кореспонденције, школски љетопис, инвентар од школских ствари нађено је све уредно. Протоколи прихода и расхода врло су уредни.

У протоколу прихода нађено је, да се за ову години узело школарине са прошлогодишњим претијеком фиор. 173 и 97 нов.; а у протоколу расхода нађено је да се за ову годину утрошило фиор. 102 и 37 нов. Остаје, дакле, при мјесдом навзорнику за идућу годину фиор. 70 и 70 нов.

Школско здање и учитељски стан налази се у доста добром стању. Учионица имаше 144 куб. метара, на по једног ученика долази по 2 37 куб. метра.

За идућу школ. годину није прописато ништа да се поправи због тога, што није ништа нађено да треба поправити.

Од учила ова школа има: мапе Јевропе и Црне Горе, глобус и гео-метријска тијела — све се у доброме стању налазе, осим мапе Књаж. Црне Горе. — Школа има прилично земље за башту, која је употребљена за поуку дјеце. Удаљеност ђачких станова, велика зима, која може овђе бити, узрок су непогодама ове школе, које се морају у обзир узети у оправдању

учитеља. Осим тога овој школи највише је сметала штација телеграфа, која се у самом школском здању један мјесец налазила.

Капетан Новица Топаловић вршио је душност на према школе добро.

Мјесни школ. надзорник ком. Вико Радоичић вршио је ову почасну дужност спрам школе доста добро.

У колико се могло постићи, рађено је све како треба према школском закону од свију дотичних лица.

Од акта шаље се Главном школ. надзорништву: копија испитног извјештаја, писанке и цртанке и сви писмени задатци; копија са инвентара школских ствари и копија школског љетописа.

Опште примједбе ревизорове.

Испиту су присутни били: г. г. Бригадир Војвода Лазар Сочица, племенски капетан и учитељ прквички уз приличан број сељана из околине. Мјесни школ. надзорник није се налазио у мјесту, него је по дужности пошао да прегледа неку гору, те сам у његову осуетву потписао протокол од расхода, кога ми је донио писар капетански.

5. Приватна основ. школа у Прагу.

Испит је држан 4-ог Јула и трајао је три сата.

Школа је прворазредна. У почетку школ. године уписано је дјеце у првом разреду: 30 м. и 1 женско. На испиту изашло је: 28 м. и 1 женско.

Предмети су сразмјерно обрађени по наставном плану.

Укупни годишњи успјех постигнут је: више но добар.

Рађ у овој школи отпочет је тек 2-ог Јануара; дневно је рађено у школи по 6 сати, било је радних дана 137.

Учитељ је посјеђавао школу уредно; дјецу није никад остављао саму у школи. — Држао је само други родитељски скуп, на ком је прочитао онај дио школ. закона, који говори о родитељима. Изводио је дјецу у околину три пута, занимајући се том приликом сходним причама и упознавањем земљишта. — Ученици су, како је ово приватна школа, доста добро посјеђавали школу, изузимајући мјесец Јун.

Способност овога учитеља — особито за млађе разреде добра је. Трудолубља је одличног, а такво му је и владање. Учитељ је свршио четири разреда основ. школе у Шавницима.

У настави његовој било је погрешака. Предавање и учење неких предмета више је било основано на механизму, неголи на очигледности, према чему је и настава погрешна била.

Учитељ је пазио на себе и свој карактер, а тако је исто настојавао, да се то и код повјерене му дјеце развије, што се могло виђети из одговора ђачких, како знаду осуђивати мане, а цијенити чудске врлине.

Учитељ је употређавао обичне, одређене казне, а бивало их је врло мало; такође ваљано је пазио и на понашање ученика једног спрам другог; посјеђавао је школу доста добро; изостао је само три дана од школе. Учитељ је био на квартиру код једног сељака, коме се кућа у близини школе налази.

Прихода није било, осим што су се ђачки родитељи порезали, те платили учитеља. Школске баште нема. Училиница има кубичне садржине 50 мет. на сваког ђака има простора само 1.5 куб. метра.

Капетан Сава Марков није ни најмање радио у прилог ове школе, пошто му се ни зашто обраћали нијесу.

Мјесни школ. надзо. оф. Мирко Гезовић вршио је ову почасну дужност спрема школе добро.

Од акта шаље се Гл. шк. надзорништву: копије испитног извјештаја, писанке и пртанке, остало не бјеше уређивано.

Опште примједбе ревизорове.

Испиту су присутни били: г. г. учитељ ровачки, мјесни школ. надзорник и кметови уз приличан број сељана из Праге.

Ова школа, која се у приватној кући налази, ни мало не одговара захтјевима школским и хигијенским прописима.

Ако се школа не би бар у неколико уредила, мишљења сам, да им ју треба по све затворити; јер из такве школе, у мјесто здраве и васпитане дјеце, морају изаћи умни и физични богаљи.

Општина Прашка замолила ме да доставим врховној просвјетној управи стање ове школе, и да им ову приватну школу претвори у државну. Моје је мишљење, да би им требало дати школу само онда, кад би се сложили, да школу подигну на средини између четири села и то: Праге, Јасеновог Поља, Ораха и Шипачног, што је, у колико сам видио, немогуће, пошто сваки тежи на своју страну.

НАСТАВНА ПРиватна Луковачка школа.

Испит је држан 4-ог Јула и трајао је два сахата.

Школа је од једног разреда и то: 31-ог разреда почетку школске године уписато је дјеце у овом разреду: 31-ог разреда. На испиту присутних било је: 14 м. —

Осам ученика напустили су школу због болести, а остали својевољно.

Сваки је предмет обрађен према наставном плану у довољном обиму.

Укупни годишњи успјех нађен је близу добар.

Рад је отпочет у овој школи 10-ог Новембра; дневно је рађено 8 сати, на које је вријеме примјеђено као на сувишно. Преко цијеле године рађено је 170 дана. Учитељ није остављао саму дјецу у школи.

Први родитељски скуп није држан због слабог одзива ђачких родитеља; други је држан 14-ог Јануара, на ком су ђаци само пјевали школске пјесмице. Изводио је дјецу у шетњу само један пут, и том приликом занимали су се пропитивањем из школских предмета. Ученици су до мјесеца Априла посјеђавали школу уредно, а од тада слабо.

Учитеља је плаћала општина. Способности је доста добре за први разред, само му треба више практике у свима предметима, нарочито у српском језику и рачуну. — Држање му је у школи добро, изван школе врло добро, према чему га доста лијепо примају у мјесту. Учитељ је врло доброг трудољубља. Занимања другог, осим учитељске дужности, није имао.

Учитељ је свршио четири разреда основ. школе у Пољима.

Примјеђене су погрешке у школској настави и васпитању, како у методу, тако и у наставној грађи, којој учитељ није — као што би се хтјело — ни мало вјешт. Требало му је готово сва предавања више објашњавати. — Дјеца доста добро разликују лијепе и добре примјере од хрђавих и неваљалих, те по томе сам закључио, да је пазео на развијање

ваљаних и честитих карактера код повјерене му дјеце. — Учитељ је кажњавао дјецу за незнање лекције и несташлук: клечањем, притвором и остављањем без обједа. Исти се квартиром налазио у школи. Школу је посјеђавао уредно; изостао је од школе три дана због неког спораума са никшићским учитељима.

Ова приватна школа није имала ни штампаних ни рукописних протокола.

Школарина није купљена; ђачки родитељи плаћали су учитељу по три фиорина на сваког ученика. — Школске баште нема. Учионица има 45.98 куб. метара, на сваког ученика долази по 1.43 куб метра.

Ова школа, осим табле, нема никаквих учила.

Највише је незгоде претпјела ова школа усљед посве неударене учи-спице и неуредног посјеђавања школе од стране ученика.

Капетан Сава Марков, који је у исто вријеме био и мјесни надзорник, вршио је дужност спрам школе добро.

Од акта шаље се Главном школ. надзорништву: писанке и пртанке и сви писмени задатци, а остало не бјеше уређивано.

Опште примједбе ревизорове.

На испиту су присутни били: г. г. капетан Сава Марков, учитељ ровачки и учитељ из Праге уз приличан број Луковаца.

Ма и најбоље спреме да је био учитељ овога мјеста не би ни при-ближно могао одговарати своје позиву; јер приватна кућа, у којој се школа налазила, није ни мало подесна била за школу. Кад би се кренуло што поправљати, ту поправка мада не би помогла, што се не би кућа сва рушила и поново градила, према школским захтјевима и хигијенским про-писима. — У присуству свијих професора Риде препоручио сам им, да за идућу годину изаберу другу кућу, наводећи им, какве грозне посљедице наилазе на дјецу од оваквих неподесних учионица.

7. Приватна Драговољска школа.

Испит је био 5-ог Јула и трајао је три сахата.

Школа је дворазредна. У почетку школ. године уписато је дјеце у:

- I. раз. 4 мушка и 1 жен.: изашло на испит у I. р. 3 м. и 1 ж.
 II. " 9 " — — — " " " " " II. " 7 " " — —

Два ученика изостали су од школе због болести, а један својевољно.

Учитељ не бјеше предавао првome разреду о св. Сави, а остали мате-ријал обрадио је према Наставном плату у довољном обиму.

Укупни годишњи успјех нађен је у:

I. разреду више но добар.

II. " врло добар.

Рад је отпочет 25-ог октобра, дневно је рађено по 4 сата, а преко све школске године рађено је 165 дана.

Учитељ није никада остављао саму дјецу у школи.

Усљед слабог одзива од стране ђачких родитеља — учитељ није држао ни један родитељски скуп. Ученици су слабо посјеђавали школу. Изводио је дјецу у околину неколико пута и том приликом занимали су се упознавањем земљишта, игром и пјевањем. Учитеља је плаћала општина,

Способности је врло добре за два млађа разреда, само му се препоручује, да набави сва потребна упуства из разних предмета, као и друге педагошке и методичке књиге, према којима би се могао усавршавати и успјешније у школи радити. Владање и држање му је у школи врло добро, а изван школе одлично, према чему уживаше лијепо поштовање у мјесту. Трудолубља је такође одличног. Поред своје учитељске дужности другог занимања није имао. Учитељ је свршио четири разреда основне школе у Жупи Никшићској.

Важнијех погрешака у настави није било. само наставни успјех треба да има више васпитне вриједности, и да настава буде јаснија и разумљивија.

Примјећује се, да је учитељ настојавао објаснити дјечи значај карактера, и да их је упућивао на подржавање карактерних особина. Учитељ је кажњавао дјецу за незнање лекције опоменом, стојањем и притвором, а за несташлук и међусобну свађу и тјелесиом казном. Учитељ је био на квартиру у својој кући, гдје се у исто вријеме и школа налазила. Од школе је изостао 5 дана, које је послѣ четвртком замијенио.

Ни ова приватна школа није имала штампаних протокола, а писани на бјеху уређивани.

Школарина није купљена, те се због тога није чињело никаквих расхода, осим што су ђачки родитељи плаћали учитеља.

Учионица има 71.50 куб. мет., од чега долази на појединог ђака по 5.10 куб. метара.

Ова школа нема никаквих учила, осим школске табле, која је по све неудесна била.

Школске баште нема. Ако општина на одређеном мјесту огради школу, ту је одређена и школ. башта, за коју се неће плаћати новчано, него да се толико земље даде у зајену од двојне оне, чија је земља.

Капетан Сава Марков није се ни обзирао на ову школу, пошто му се нико није ни обраћао.

Мјесног назорника ова школа нема.

Од акта шаље се гл. шк. надзорништву само писанке и цртанке, а остало не бјеше учитељ уређивао.

Опште примједбе ревизорове.

На испиту су присутни били: г. г. мјесни свештеник, бар. Симеун Бојовић и бар. Милутин Бојовић уз приличан број општинара.

Школа се и у овом мјесту налазила у приватној кући, која је била посве неудесна: Учионица је била ниска; прозори врло мали, те није имало довољно свјетлости; сједишта ђака била су по патосу без скамија. Једном ријечи ова школа не може даље опстати на овај начин, ма да је доиста потребна овђе стална школа. Старешине ове општине — ријешили су се, да граде овога љета нову школу на сриједи села, гдје сам им, по њиховој жељи, одредио мјесто за школу и њену башту. План за школу тражиће од Гл. Шк. Надзорништва. Кљачину су већ изгорели, а остали материјал отпочеће одмах прикупљати.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Православна босанско-херцеговачка црква. — „Цариградски Гласник“ доноси :

У току овога питања настао је посљедњих дана неочекиван и за православље по све неутјешан преокрет. Док је цио православни свијет с правом очекивао, да ће Св. Синод Васељенске Цркве проучити и претрести Статут за уређање цркве са оном озбиљношћу и љубави према Св. Православљу, које би требало имати, кад је у питању уређење цркве на онаком земљишту Васељенског Патријаршијског Престола, какво је земљиште Босна и Херцеговина, гдје су са свим друге прилике, него на земљишту, које је под непосредним окриљем Његовог Царског Величанства Нашег Премилостивог Султана, — дотле је св. синодски одбор за проучавање реченог Статута донио, а како овдашњи добро обавјештени лист „Moniteur Oriental“ јавља, у свом броју од суботе, и сам Св. Синод у својој сједници од петка узео на знање, следеће ријешење, по питању траженог благослова за овај Статут :

„Већина чланова Св. Синода није се сложила са Статутом, који је народно изасланство из Босне и Херцеговине поднијело на благослов В. Патријаршији. Међу тим ријешено је, да се упуте посланици од стране Св. Синода и Вас. Патријарха тројици митрополита: Босанском, Зворничком и Херцеговачком. да их позову, да се строго и неодступно саображавају с канонима и прописима Велике Источно Православне Цркве. Друго једно саопштење учиниће Вас. Патријархија у истом смислу на надлежном мјесту. Вас. Патријархија ће захтјевати од мјесних власти, да не спречавају слободно упражњавање вјерских дужности српско-православног народа у реченим трима митрополијама, у Босни и Херцеговини.“

Како смо извјештени, г. г. Војислав Шола и К. Кујунџић, последице сједнице Св. Синода, у којој се ово радило, учинили су посјету код Њ. Светости Васељеног Патријарха Константина V, која је трајала више од једног сата и на којој је дошло до крупнијех измјена мисли о појединим члановима Статута, и до извесног признања Његове Светости у питању благосливљања Статута, на основу којег су преставници српско-православног народа изјавили, да према стању ствари у Патријаршији, које је поменути признањем Њ. Светости на најмјеродавнији начин потврђено, они повлаче Статут, прије него што би у идућој сједници Св. Синода горе речено мишљење одборско, које је тек узето на знање, било потврђено, т. ј. постало коначно.

Ушљед овога посљедњег корака босанско-херцеговачког изасланства, и ушљед тога, што је у њиховој расправи са Њ. Св. Патријархом о извјесним члановима Статута дошло до неких важних попуштања од стране Народних представника, држи се, да би у идућој сједници Св. Синода могло превладати мишљење, да се да благослов на Статут, измијењен у смислу реченог попуштања. За тај случај, као и за случај да се остане при првом ријешењу, биће потребна измјена мисли овдашњих преставника народних са првацима у земљи и у Бечу. Према томе је у изгледу, да ће се још морати очекувати на ријешење овога питања, које је од необичне важности како за православље на Балкану, тако и за углед Васељенске

Цркве, која би, у случају неповољна ријешења, могла дочекати, да цио православни свијет почне испитивати побуде Вас. Патријаршије, које су довеле до тога неповољног ријешења, а ово испитивање тешко да би њој и њеним представницима могло послужити на част и углед.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

Из Гимназије и Богословско-Учитељске Школе. Ове године од пријављенијех новијех 86 ученика у први разред примљено је 65; у други 32, у трећи 35, у четврти 17; свега је примљено у Гимназију 149 ученика. У Богословско-Учитељску Школу примљено је свега 27 ученика.

О школским казнама. — У Србији објављен је распис о казнама, које се смједу употребљавати у основним школама. Казне су овако разређене: 1. Опомена (не помињући име кривца.) — 2. Опомена кривца на само. — 3. Пријетња свима не именујући кривца. — 4. Пријетња именованом кривцу. — 5. Стајање у клупи. — 6. Стајање ван клупе. — 7. Пријекор на само. — 8. Пријекор пред другима. — 9. Затвор. Тјелесна казна је дакле надовољена.

Опасност од лизања цлаваза (писаљке). У многим њемачким школским листовима обраћа се сад највећа читаоцима на ову опасност, и то да се писаљка не влажи лизањем и да се пази при зарезивању. Као два примјера опасности наводе се ови: У Берлину је прије неког времена умро неки младић, бравар, који се при зарезивању писаљке посјекао, те је у рану дошло и мало графита. Одмах сутри дан, пошто се посјекао, прст је био у запаљењу, а цијела шака и рука надувена. Тек кад је тровање крви прешло на лијево плеће и лијеву страну прсију, тражила се лијечничка помоћ — но доцно. У другом случају лијечник је константовао, да један тежак дугогодишњи катар пријева долази од навике болесникове, да писаљку влажи устима. Учитељи се позивљу да се боре против ове навике.

КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК.

„Весник Српске Цркве“. Лист Свештеничког Удружења за хришћанску науку и свештеничко усавршавање. Власник и издавалац Свештеничког Удружење. Уредник Петар Милојевић, протођакон београдски. Свеска VШ. Август. Година IX. Електрична штампарија Ђ. Станојева. Београд 1898.

Садржај: 1. Пред LX свештеничку скупштину. 2. Па докле тако? одговор Жив. Живановићу. 3. О љубави према непријатељима од Архим. Виктора. 4. Стеван Јовановић архимандрит манастира Троноше од Вука М. Вујадинова (свршетак). 5. Доситије Обрадовић и његов значај у духовном

препорођају Срба (наставак) од П. Швабића проф. Богословије. 6. Резултати католичке пропаганде на истоку. 7. Једна молба Њ. В. Господину Митрополиту и осталој гг. Архијерејима Краљевине Србије од Лаз. М. Димитријевића. 8. Раваница-Јазак-Опово — путне биљешке ђакона М. М. П.

Морално-поучни дио: Како је наш деда-Живан оставио Назаренство, саопштио Владимир Димиријевић катихета пешт. (настава).

Проповједнички дио: Бесједа на Символ вјере. Бесједа прва Уводна, по руском за народ написао Григ. А. Николић, парох иришки. Ријеч на опјелу Данила Дукића свешт. клењачког говорио Јов. Д. Илић, свјешт. дубљански.

Дрвени гласник: I Из српских цркава. а) из наше домаће цркве. Краљ у Карлсбаду. — Краљ у Сићеву. — Велики Књаз Милош. — Парастос пок. Митр. Михаилу. — Освећење цркве у Рибар. Бањи. — Одликован. — Успостављење Шабачке епархије. — Столица жичке епархије у Чачку. — Богословија Биоградска. — Руски дар. — Народни добротвор. — Јубилеј. — Прослава. — Монашка Скупшина. — Н. З. б) из скопљанске митроп. Спор око кумановске цркве. Н. Са запада: Православље у Инглеској. — Православна црква у Јапанији. — Рукоположења. — Постављења. — Пострижен. — Одликовања. — Умрли. — Упражњене парохije. — Свјештенству у Краљевини Србији. — Списак приложника за споменик Митрополита Михаила.

Зора. Лист за забаву, поуку и књижевност уређује Алекса Шантић и Јован А. Дучић. Година III. Свеска за септембар 1898. У Мостару, штампа издавачке књижарнице Пахер и Кисића 1898.

Садржај: * * * *Последња пјесма* А. Војислава Ј. Илића. — *Из далека свијета*, пјесма Аливераћа Тузлаца. — *Дедина* (поводом стогодишњице му) од Марка Цара. — *Из Томе Мура*, пјесме преијевао Илија Белеслијин. — *Сигуран лијек*, приповијетка Јанка М. Веселиновића. — *Преко гора*, пјесме Авде Карабеговића. — *Разорено гнијездо*, (свршетак) приповијетка из Мостара, од Свет. Ђоровића. — *Ашиклије*, пјесме Османа А. Ђикића. — *О обожавачу Осна и Огништва*, (свршетак). Извадак из Упоредне Старословенске Митологије, с обзиром на народне обичаје и старе народне пјесме, од Др. Николе Гржетића. — *Али-ага Дадић*, Ајан мостарски крајем прошлог и почетком овог вијека и његови синови Мемиш-ага, Адд-ага и Ахмет-ага, прибрао и уредио Миленко М. Вукићевић. — *Умјешност* (John Lubbock) превео Ј. М. Ј. — *Дениза*, (свршетак) драма у четири чина, написао Александар Дима Син, с француског преводи Милан Вл. Борђевић. — *Кнез Сребрни*, (наставак) роман из времена Јована Грозног, од грофа А. К. Толстоја, с руског преводи Вукосава Иванишевићева. — *Животи и обичаји српскога народа*: *Подвележје* и *Подвелешци*. (свршетак) географско-етнографска пртица Саве Н. Семиза. — *Кроника*: књижевност.

„Босанска Вила.“ Лист за забаву и књижевност. Власник и уредник: Никола Т. Кашиковић-Сарајлија. Број 14. и 15. Год. XIII. У Сарајеву, 30. Јула и 15. Августа 1898.

Садржај: Пјесне; Искушеник, од Бор. Л. Ценића; Вилин ђердан, од Даринке Неранџић-Брашованове; Заробљени борац, од Богдана Крајинића; Апатија, од Доб. В. Банића; Зетско Блато, од Илије Хајдуковића; Моме побратиму, од Османа А. Ђикића. — *Приповијетке*: Велики жупан Часлав, од Сенђанина; Р'з од Бранислава Ђ. Нушића; Наполион Буна-

парта, од Стевана Милијевића; Несретан случај, од Милке Гургурове; Моћ милосрђа, од Софије Лазаревићеве. — *Поука*: Драгомир Брзак, са сликом; Српски народни обичаји око мртваца и при укопу, од Петра Ст. Иванчевића, Корњача и кокош, од М. М. Томића. — *Српске народне умоворине*: Материн сјет, српска народна мухамеданска пјесма из села Моћевевића, из збирке Н. Т. К.; Женидба Ђејванагић-Меке, српска народна мухамеданска пјесма из Бугојна, из збирке Омер-бега Сулејманпашића-Деспотовића; Смрт Краљевић Андрије, српска народна пјесма из села Добопоља, из збирке Н. Т. К.; Још једна скитачица у подерану руху, од Вељка Радојевића. — *Листак*.

„Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно 15 и 30. Цијена је за све крајеве на годину 4 фор., на по године 2 фор. Ђаци добивају лист за 3 фор. У краљевини 10 дин., а за ђаке 7 дин. Претплата и рукописи шаљу се на уредништво. Неплаћена се писма не примају. Рукописи се не враћају. Писма из Србије маркирају се 25 пара дин.

Наука хришћанска за ученике и ученице III раз. основне школе. Друго поправљено издање. Написао Р. М. учитељ. Биоград, издање књижаре Велимира Валожича. 1897. Цијена 30 п. дин.

Позив на претплату. Српска штампарија у Загребу увјерена је да српском младом нараштају спрема велику и радост и корист, кад се прихватила да издаје

„НЕВЕН“

Тиска „Змајовим листи“.

„Невен“ који је без прекида излазио пуних једанајест година (од половине 1880 до половине 1891), годинко је познат, да о програму његовом не налазимо за потребно ни ријечи проговорити.

„Невен“ је година као и школска година, од почетка септембра до краја Јуна, — за вријеме школских ферија неће излазити.

Цијена је „Невену“ 3 фор. (шест круна) на годину, а 1 ф. 50 нов. (три круне) на по године. За Србију осам динара, односно четири дин.

Претплата се шаље потписаној Штампарији у Загребу.

Први број ће изаћи почетком септембра, други 15-ог септембра а послје ће излазити редовно сваког 1-ог и 15-ог дана у мјесецу обилно илустрован.

Молимо све пријатеље нашег подмладака да одмах приону око скупљања претплатника и да листу и иначе буду на руци, а ко скупи 8 претплатника, радо пристајемо да од готова новца задржи за свој труд 10 процената.

Листове наше молимо да овај позив прештапају.

У Загребу, 15 августа 1898.

Српска Штампарија у Загребу

— издавач „Невена.“

Ево и од мене неколико ријечи.

Хвала Српској Штампарији у Загребу што је омогућила поново излажење „Невена“ те ме доводи опет у ближи одношај са драгом ми српском дјецом. А ја ћу се трудити да им овај лист опет буде оно, што је био пређашњем младом нараштају од почетка свога кроз пуних једанајест година.

У „Невену“ ће наћи и најмања и већа и одрасла дјеца, свака по нешто за себе. Биће по нешто и за оне, који ни читати не знају, да им

прочитају и протумаче родитељи и старија браћа и сестре. А што они мањи не буду одмах сасвим разумјели, разумјеће до године и до двије у толико више, што ће им то доћи као нешто познато. Зато им препоручујем, да овај свој лист лијепо чувају и кад га прочитају да га на страну оставе.

У „Невен“ ће рисати зрели људи, а дјеца нека га само читају и корист из њега црпу.

Молим да се претплата не шаље на моје име, јер то би ми излишне дангубе чинило, већ нека се шаље, као и све што се администрације тиче, Српској Штампарии у Загреб. А што се тиче уредништва нека се упућује мени: Др. Ј. Јовановић, „Змај“ уредник „Невена“, Zagreb Zrinjski trg broj 3.

Сваку нову књигу која се уредништву припошље, била ћирилицом или латиницом ако је и за младеж корисна, објавићу у „Невену.“

Сад ми је срце на мјери, што се опет могу потисати.

У Загребу, 15 августа 1898.

Ваш

Чика Змајова

уредник „Невена.“

(Позив на претплату.) Приредио сам лијепи књижицу која је намијењена поглавито нашој женској омладини и назвао сам је

Млада Српкиња

Дарак женској српчади

Сваке године излази у нас доста књижица намијењених мушкарцима. На женску дјецу и женско васпитање као да се мало гледа. Ја мислим да је и нашој женској омладини потребно дешће давати упуштава за практични живот, потребно је усађивати у њезну душу наше женске Српчади оне врлине, које ће им од користи бити доцније као српским мајкама и српским домаћицама. С тога сам израдио књижицу у коју нудим нашој женској омладини на прочитање. Поред причипа, прјесмица и чланчића с моралном садржином, поред свега онога што је удешено тако како ће утицати на интелектуални и морални живот њихов, у овој књижици је нарочита пажња обрађена на све оно што треба нашем женскињу у практичном животу. А све је то израђено у лијепом и занимљивом облику тако да ће то дјеца читати врло радо. У књижицу је унесен материјал, који ће утицати на оплеменивање осјећања и срца, будити понос и патриотизам, потсјећати их на дужности према породици и друштву, а сем тога у књижици је много угледа и за женске ручне радове.

Да ова књижица угледа свијета зависи од српских учитељица и њиховог појимања своје дужности и као Српкиња и васпитачица. На њих се у првом реду обраћам и молим да се заузму за прикупљање претплате нарочито код својих ученица а и иначе код својих познаница и пријатељица.

Књига ће изнијети 6—9 штамп. табака. Штампаче се на финој сатинираној хартији и биће илустрована са много илустрација. Цијена јој је 0-80 дин.

Књижица ће бити готова до 10 октобра, а до тога времена треба и скупљати претплату, и слати потписаноме.

Списак претплатника штампаће се ако се пошље до 1 октобра.

Ко скупи 10 претплатника добија једну књигу на дар или новац за исту.

С поштовањем

Мих. М. Станојевић

учитељ у Биограду.

(Позив на претплату.) Српском читалачком свијету! Ми у Босни и Херцеговини имамо врло мало подузетних људи, који би се у народу заузели око растурања корисних књига, а још мање оних, који би жртвовали труда и трошка око издавања оваких књига.

Данашње прилике нашега српскога народа потврђују, да је он постао способан за озбиљније размишљање о своме напретку и народној просвјети, која је код нас још на доста ниском степену.

Као раденици на пољу народнога напретка, позвани су сви они, да у овоме подuzeћу заједнички учествују, који могу својим радом допринијети на подизање зграде народне будућности. — Да би и ми што год привриједили напретку српскога народа, покрећемо

СРПСКУ ЗАБАВНО-ПОУЧНУ БИБЛИОТЕКУ.

која ће излазити свако осам дана у свескама од једног табака.

Пошто је овој „Библиотеци“ задатак, да прикупља и на свијет издаје све оно, што ће народу бити од користи и у чему ће сваки моћи наћи зреле душевне хране, којом ће оснаживати своје родољубиве српске осјећаје, — то се надамо, да ће овај наш посао наћи повољна одзива, а да се лакше свакоме одазвати и претплатити, ставили смо цијену за једну свеску само 10 новчића.

У овој „Библиотеци“ издаваћемо најодабраније приповијетке, романе и путописне црте припознатих српских и страних писаца, даље српске народне умотворине, и то: народне пјесме, приповијетке и обичаја.

Ово наше предузеће започећемо са приповијеткама из мухамеданског живота познатог српског приповиједача *Бранислава Ђ. Нушића*.

„РАМАЗАНСКЕ ВЕЧЕРИ“

Бранислав Ђ. Нушић, краљевско-српски консул у Серу (Серезу), у Турској у данашње вријеме заузима врло угледно и прво мјесто међу српским приповиједачима.

Ових приповиједача има десет, а изнијеће око 10 штампаних табака (т. ј. 10 свезака, „Српске забавно-поучне библиотеке“.)

Отварамо претплату за сад на 10 свезака, а у своје вријеме продужиће се претплата на даље свеске, али ће се продавати и претплаћивати и поједине свеске. Чим ово дјело буде довршено, одмах ћемо наставити друго дјело, за које ћемо се унапријед побринути, те тако продужити редовно издавање „Библиотеке.“

Позивамо сву ону г.г. који имају у народу уплива, да се заузму око сакупљања претплате, а од нас ће добити поред захвалности и шести примјерак на дар или новац за њ.

Рок претплате је до конца августа 1898. јер ће тада „Библиотека“ почети излазити.

Претплата се шаље потписаној штампарји.

Ко се претплати на 10 свезака, добиће их преко наших скупљача о нашем трошку а редовни наши претплатници добиваће при свршетку свакога дјела за њ лијепе корице — бесплатно.

У *Сарајеву*, 1 августа 1898.

Прва Српска Штампарја
Ристе Ј. Савића.

Т У М А Ч Е Њ Е

НЕДЈЕЉНИХ И ПРАЗНИЧНИХ ЈЕВАНЂЕЉА

*Изложено као посуда савршене до краја свјетла,
стр. 1-80 1898 г. в. I-IV, стр. 81-123)*

ПРЕВЕО И МЈЕСТИМИЦЕ ДОПУНИО

СВЕШТЕНИК ЛАЗАР БОГДАНОВИЋ.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Ц Е Т И Њ Е,

К. Ц. Државна Штампарија

1898.

Т. М. А. Р. Е. Р. Е.

НЕДІВНИХ И ПРАЗНИХ ЛЕВАНІЯ

ИЗДАНИЕ И ПЕРВОЕ ИЗДАНИЕ

БОЛГАРИЯ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Јеванђеље на празник пасхе.

(Јован I. 1.—17. зач 1.)

Садржај. Овдје се описује предвјечно рођење Сина Божијег и Његово ваплоћење.

а.) Предвјечност Божије Ријечи.

1.) У почетку, т. ј. у самој вјечности, бјеше Ријеч, 1.) и она бјеше Бог, као и Отац, и једно је Божанствено суштатство у Богу. ст. 1. и 2.

2.) Све што је створено, створено је кроз њу, јер што је створио Отац, створила је и Ријеч. И по томе све има живот од Ње, и без Ње ништа не постаде, нити постоји на свијету. ст. 3.

3.) И као што је Она извор живота, исто је тако и извор видјела и (2.) истине, ~~на то видјело не може никаква грјеховна тама помрачити.~~ ст. 4. и 5.

б.) Посланство Јованово да свједочи за Христа.

1.) Посла Бог неког човјека, који се зваше Јован. (3.) ст. 6.

2.) Овај Јован дође да свједочи за то видјело (4.), да му сви вјерују. ст. 7.

3.) Јован не бјеше само то видјело, (5.) но он само свједочаше за видјело. ст. 8.

4.) А прво видјело бјеше Онај, који обасјава свакога човјека, који се рађа на овај свијет. ст. 9.

5.) Бог Ријеч бјеше на свијету, и свијет кроза њ поста, али свијет (6.) не позна. ст. 10.

6.) Својима дође, и своји Га не примише. ст. 11.

7.) Али који Га примише, даде им власт да буду синови Божији, који вјерују у име Његово. ст. 12.

8.) Ови синови Божији не родеше се од крви, ни од воље тјелесне, ни од воље мужевље, него од Бога. (7.) ст. 13.

г.) Ваплоћење Божије Ријечи.

1.) Ова предвјечна Божија Ријеч поста човјеком, живљаше међу нама, и ми видјесмо (8.) славу Његову, славу такву,

која својствена бјеше Сину, који је једнога бића са небесним Оцем, и који бјеше испуњен благодаћу и истином. ст. 14.

2.) Јован свједочаше за њ и говораше, да онај, који има последије њега доћи, прије њега бјеше (9.). ст. 15.

3.) И од пуности његове ми сви добисмо, и благодат мјесто благодати (10.). ст. 16.

4.) Јер је закон дат био преко Мојсија, а благодат и истина јави нам се од Исуса Христа. ст. 17.

Тумачење.

(1.) Под именом Ријечи разумијева се овдје предвјечни и једносупштни (једнога бића) Син Божији Исус Христос.

(2.) Овдје не треба разумијевати природно и чулно видјело или свјетлост, но духовно и натприродно, т. ј. просвјећење људи правим Богопознањем, и откровење непостижних тајана небесних, какве смо од Христа добили.

(3.) Јован, т. ј. Претеча Христов, Син праведника Захарије и Јелисавете.

(4.) Јован дође да свједочи, да је Исус Христос право видјело свијету од кога су људи дужни да просе просвјећења у Богопознању.

(5.) Т. ј. Јован не бјеше Месија ни Спаситељ свијета.

(6.) Ријеч Божија или Син Божији пребиваше, као прави Бог, увијек у свијету, али свијет, т. ј. људи, приљубивши се за оно, што је свјетско и плотско, не познаше свога Створитеља.

(7) Рођење од Бога је духовно рођење, у коме Бог по благодати својој даје вјернима власт и право, да се зову и буду чеда Божија.

(8.) Ову славу Христову видио је св. Јован јеванђелист са другим саученицима својима на гори Таворској, у вријеме преображења Христова и преславног васкрсења, а тако исто и при вазнесењу његовом на небо, у небесној и Божанственој његовој науци, чудесима и у цијелом животу његовом.

(9.) Христос је у тијелу човјечијем дошао последије Јована Претече, али као Бог бјеше Он не само прије Јована, но и прије свију вијекова.

(10.) Мјесто старозавјетне благодати, т. ј. мјесто старога закона, који је људима преко Мојсија дат, добише вјерујући у Христа нову благодат, наиме оправдање, усиновљење и спасење.

Хришћанска поука.

Као што се Бог не може постићи, тако се и својства његова не могу постићи, и ма да се она изјашњавају људским именима, ипак она не могу довољно и тачно да објасне свесавршено биће (суштаство); — Бог устројавајући искупљење човјека, изволио је из снисходљивости према нашој немоћи открити тајну тројичности лица, именом Оца, и Сина, и светога Духа, дакле ми их нијесмо дужни примати у том смислу, у каквом их узимамо кад говоримо о људима, а то се доказује и тиме, што се Син назива Ријечју Божјом и Премудрошћу, што се о човјеку рећи не може.

Наравствена (морална) поука.

Кад се сјетиш, а сјећати се мораш увијек, да је сам Бог само из превелике љубави према теби постао човјеком ради твога спасења, благодари му од свега срца, и непрестано се пашти, да се покажеш достојним спасоносних плодова ваплоћења његова и васкрсења.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

Јеванђеље недеље друге Трмине.

Јован, XX, 19—31. в.ч. 65. ERNOJEVIĆ

Садржај. Христос се послѣ свога васкрсења јавља у два маха својим Ученицима.

а.) Христос се први пут јавља Ученицима.

1.) Христос у дан свога васкрсења под вече долази изненада у ону кућу, гдје се бијаху Ученици његови сакупили, и ставши међу њих, прем врата бијаху затворена, (1.) поздрави их са тадањим уобичајеним поздравом: мир вам. ст. 19.

2.) И показа им руке, ноге и ребра своја, и ученици видевши га обрадоваше се. (2.) ст. 20.

в.) Одредбе Христове при првом јављењу Његовом.

1.) Христос рече апостолима: као што Отац посла мене, и ја шаљем вас. (3.) ст. 21.

2.) И дунувши рече им: примите Дух Свети, којима опростите гријехе, опростиће им се, а којима задржите, задржаће се. (4.) ст. 22—23.

г.) Ушљед невјеровања Томиног, Христос се други пут јавља ученицима.

1.) Тома, који се зове близанац, не бјеше ондје, кад се први пут јавио Христос. ст. 24.

2.) А други му ученици приповиједаху, да су видјели Христа; али Тома им не вјероваше, док сам не метне прстију својих и руке своје на ране Христове. (5.) ст. 25.

д.) Догађаји, који се збише, кад се Христос други пут јави Ученицима.

1.) Осмога дана по васкрсењу, јавља се Христос опет ученицима, а врата бијаху и опет затворена, и поздравља их ријечима: мир вам. ст. 26.

2.) Окренувши се Томи рече: пружи амо руку твоју, и метни ју на ребра моја и не буди невјеран, но вјеран. ст. 27.

3.) Тома му одговори: Ти си Господ мој, и Бог мој! ст. 28.

4.) А Исус му на то рече: Сад вјерујеш зато, што мене видиш, но благо онима, који ме не видјеше па вјерују. (6.) ст. 29.

е.) Узроци, због којих се Христос јавио ученицима, и узроци чудеса његових.

1.) Да би ученици вјеровали, да је Христос син Божији, и

2.) да вјерујући у Христа имају живот у име Његово. ст. 31.

Тумачење.

(1.) Ученици затворише врата, да не би Јудејци напали на њих, јер се бојаху, да и њих не убију, кад им је Учитель убјен, а још више, што се пронио глас, као да су они тијело Христово из гроба украли.

(2.) Ова радост ученика доказује, да су они Христа Спаситеља познали.

(3.) Христос шаље ученике своје да проповиједају Јеванђеље, и пут к правом Богопознању и спасењу.

(4.) Даје им дарове Духа Светога, да би могли дужности звања, на које се одређују, тачно испуњавати, те да како Јудејцима тако и незнабошцима, који у Христа узвјерују, проповиједају опроштење гријехова, а онима, који Јеванђеља не приме, огласе њихово осуђење.

(5.) Ово доказује, да Тома није хтио вјеровати достојерним доказима, но хтједе да се о истини сам увјери.

(6.) Христос би овима ријечима хтио да каже, да Томи није било нужде да тако много од Њега тражи, но је требало да Христово васкрсење призна по свједочанству другијех ученика.

Хришћанска поука.

1.) Сваки Хришћанин треба да вјерује, да је Исус Христос васкрснуо и да ће се сваки, који вјерује у Њега, спасти.

2.) Да је Христос послао ученике Своје, да проповиједају људима Јеванђеље, и да пасу цркву Његову.

Наравствена (морална) поука.

Дјела која се тичу вјере не ваља сувише испитивати, но треба вјеровати достојерним и истинитим доказима.

Јеванђеље недјеље треће, мироносица.

(Марко XV, 43—47. стр. 69.)

NACIONALNA

Садржај **Исуса Христа** полагају у гроб.

CRNE GORE ĐURĐE

a.) *Околности прије погребња Христовог.*

CRNOJEVIĆ

1.) Савјетник Јосиф, поштена душа, родом из Ариматеје, који чекаше царства Божијега, (1.) дође к Пилату и заиска, да му даде тијело Исусово ст. 43.

2.) А Пилат се чуђаше, да је Христост већ тако нагло на крсту умро, (2) па дознавши од стотника (капетана) (3) да је заиста умро, заповиједи, да се даде тијело Јосифу. ст. 44—45.

v.) *Околности при погребу Христовом.*

3.) Јосиф купивши плаштаницу, обави њоме тијело Христово (4) и положи га у гроб, исјечен у камену, и навали на врата гроба камен. ст. 46.

2) Марија Магдалина, и Марија Јосијева гледаху, кад полагаху Христа у гроб. (5) ст. 47.

Тумачење.

1.) Јосиф бјеше свештеник и члан јудејског савјета. Он бјеше родом из Ариматеја, града јудејскога, који је данас познат

под именом Раме или Рамуле, и који лежи између градова Лиде и Јахе у Сирији. Он очекиваше долазак Месијин, о ком претсказиваху пророци, те долазаше потајно Христу, да слуша његове проповједи.

(2.) Чуђење Пилатово доказује, да они који су на крсту вјешани, нијесу тако брзо умирали, па зато владаше код Јудејаца обичај да објешенима на крсту пребијају голијени. Али Христос је умро прије, но што војници дођоше да му пребијају голијени, те се тако испуни пророштво псалма 33-ег ст. 21. и предсказивање Пасхе. (Изразак XII, 46. Бројеви IX, 12.).

(3) Стотник или капетан т. ј. старешина чете од сто момака бјеше у дан распећа Христова на стражи код крста; јер су Римљани обично постављали стражу код распетих на крсту.

(4) У Јудеја бјеше обичај да умрле умотавају платном и да одличније сарањују у камените гробове. И Јосиф обави тијело Исусово бијелом и танком плаштаницом (платном) у знак његове невиности.

(5) Марија Магдалина, жена Клеопова, и Марија, мати Јаковљева и Јосијева бијаху присутне кад Христа полагаху у гроб.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Хришћанска поука.
CRNE GORE ĐURĐE

Треба да вјерујемо, да је Христос у исти дан кад је распет, уједно и сахрањен.

Наравствена (морална) поука.

Човјекољубље захтјева од нас, да саранимо мртва сиромаша, а особито да ближњег свога, кад зла допадне, не презиремо.

Јеванђеље недјеље четврте, ослабљеног.

(Јован V, 1—15. зач. 14.)

Садржај. Исус исцјељује ослабљенога у суботу.

а.) *Опис бање Витезде, гдје је ослабљени лежао.*

Христос изиђе у Јерусалим, гдје бјеше овчија бања, која се јеврејски зваше Витезда, и која имађаше пет притвора (1) ст. 1—2.

2) У тим притворима лежаше мноштво болних, слијепих, хромих, сухих, а међу њима лежаше и један човјек, који бјеше

болестан већ 38 година. Сви они чекаху, да се сиђе Анђео Господњи и својом руком замути воду (2.), а овај силазаше сваке године једаред, па ко се први између болесника умиваше, пошто се вода замути, тај оздрављаше, ма каква болест да је на њему. ст. 3. 4. 5.

в.) Исус се разговара са раслабљеним и исцијелује га.

1.) Кад видје Христос овога раслабљенога гдје лежи, запита га, хоће ли да буде здрав; на што му раслабљени одговори, да жели да оздрави, али нема човјека, који би њега првога спустио у бању, кад се у њој замути вода, а док доспје до бање, то већ други сиђе прије њега. ст. 6. и 7.

2.) На ово му рече Христос: Устани, узми одар твој и ходи. (3.) Раслабљени заиста одмах оздрави, узе свој одар и иђаше; а ово се догоди у суботу. ст. 8. и 9.

г.) Јудејци негодују, што је Христос исцијелио раслабљенога у суботу.

1.) Јеврејци говораху исцијеленом, да није дозвољено у суботу носити одар, (4.) но исцијелени им одговори, да му је онај, који га је исцијелио, заповједио, да узме одар и ходи. ст. 10.—11.

2.) Јевреји питаху исцијеленога, ко је тај, који му рече да узме одар и ходи, али га он ни сам не познаваше, јер се је Христос међу многим народом испред његови очију изгубио. ст. 12. 13.

3.) Христос нашавши исцијеленога у цркви, рече му: Ти си сад здрав, па у будуће више не гријеш, да ти не буде горе. (5.) Исцијелени изишавши из цркве, отиде к Јеврејима те им каза, да је то Исус био, који га је исцијелио (6.) Ушљед тога почеше Јевреји радити на том, да убију Христа за то, што је у суботу исцијелио раслабљенога (7.).

Тумачеве.

(11.) На дан јеврејских празника сакупи се у Јерусалим силан народ. У овом граду бјеше овчија бања, која се тако називаше зато, што су ту, по ријечима неких људи, свештеници купали овце, које су на жртву приносили, а по тврђењу других опет зато, што се она налазила при овчијима вратима, о којима помиње Нејсенија у гл. III., ст. 32 и гл. XII., ст.

39. Она се јеврејски зваше Витезда, т. ј. дан милосрђа зато, што је Бог у тој бањи указивао болнима своје милосрђе, гдје је ради њих било подигнуто пет притвора.

(2.) Вода је у овој бањи кључала, а по кашто се невидљивом силом замутила. Ову невидљиву благодот Божију извршивао је Анђео Господњи, као што се о том трагови налазе на многим мјестима св. Писма, нпр: у Јована XII., 29. у Данила VI., 22.

(3.) Овим исцјељењем доказао је Христос раслабљеноме, да је вода у тој бањи имала снагу своју од њега као од Бога, јер га он учини здравим тако, као што бјеше вода невидљивом Божијом силом замућена.

(4.) Код Јевреја не бјеше дозвољено у суботу ништа с једног мјеста на друго пренијети, осим по нарочитој заповијести каквога пророка, као што се нпр. чита у књизи Исуса Навина (гл. VI.), кад је Исус Навин заповједио, да се ковчег завјета Господња носи около Јерихона за читавих седам дана, међу којима је и субота. Ово чудо учини Христос у суботу зато, да би се већма примјетило и видјело милосрђе Божије и моћ његова, а да се суботни већма се светковао.

(5.) Исцјељени похита у цркву, да благодари Богу, за своје исцјељење, и видивши га, Христос рече му: ето си сад здрав, па не гријеси више, да ти не буде горе. Из овога се види, да су Христу, као Богу и ономе, који испитује срца и утробе, били познати гријеси, које је човјек овај у младости својој починио, и који бијаху узроком његове слабости.

(6.) Исцјељени изиђе тај час из цркве, да каже Јеврејима, да је оно Христос, што га је исцјелио, али не ради тога, да га оцрни, него да му покаже своју благодарност, и да увјери Јевреје, да је он узео свој одар по заповијести великог пророка.

(7.) Јевреји су били више огорчени самим дјелом Христова исцјељења, него заповјешћу, коју даде раслабљеном, да узме и понесе свој одар у суботу.

Хришћанска поука.

1.) Ми смо дужни вјеровати, да је Христос Бог свемогући и свезнајући.

2.) Да се субота, и по новом завјету недјеља, добрим дјелима не оскврњава, но шта више свети.

Наравствена (морална) поука.

1.) Богоугодно је дјело помагало болнима и невољнима у све дане, а особито у дане недјељне и празничне; а невољни су дужни да благодаре Богу и својим добротворима; напротив је грешно завидјети ма чијим великим добротворствима, или милостима.

2.) Чувај се у младости твојој од свакога гријеха и нечистоте, јер од тога ти може тијело твоје ослабити.

Јеванђеље пете недјеље, жене Самарјанке.

(Јован. VII, 5.—42. зач. 12.)

Садржај. Исус Христос код студенца бесједи са Самарјанком о правом пићу и правом Богопоштовању, а затим упућује и Ученике своје у правој храни.

а.) Разговор Христов са Самарјанком.

1.) Једаред дође Христос у град Самаријски Сихар (1.), који лежаше недалеко од онога села, које праотац Јаков даде у нашљеђе сину своме Јосифу (2.) ст. 5.

2.) Ту бјеше студенац, који се по имену праочеву зваше Јаковљев. Христос утрућен од пута сједе близу студенца, да мало одане. То бјеше око шестог сата. (3.) ст. 6.

3.) Овамо дође жена Самарјанка, да захити воде, а кад ју виђе Христос рече јој, да му да да пије. ст. 7.

4.) Христос бјеше тада ондје сам, јер ученици бијаху отишли у град, да купе јела. ст. 8.

5.) Жена одговори Христу, како он као Јевреј може искати од ње, која је рођена Самарјанка, воде да пије, кад се Јевреји не мијешају са Самарјанима. (4.) ст. 9.

б.) Бесједа Христова о води живој.

1.) Христос одврати жени, да он зна, ко с њоме говори и воде иште, и сама би искала од њега, и дао би јој воду живу. (5.) ст. 10.

2.) Жена му рече, одакле он може узети воду, кад нема при себи ни суда, чим би захитио, а сам студенац је врло дубок. ст. 11.

3.) Па на то надовеза, е да ли је он већи од праоца њихова Јакова, који им даде тај студенац, из кога је и он сам пио и дјеца његова и стока његова. (6.) ст. 12.

г. *Моћ воде живе и молба Самарјанкина да јој Христос даде воде живе.*

1.) Христос јој рече, да ће сваки, који пије такву воду, каква је у том студенцу, опет ожедњети. ст. 13.

2.) Напротив, ко се напије од воде, коју ће му дати он, тај никада више неће ожедњети, него ће вода та бити у њему извор, што тече у живот у вјечни. (7.) ст. 14.

3.) А кад чу жена за такву воду, замоли Христа, да јој даде такву воду, од које не би никада више жедњела, нити би морала више долазити овоме студенцу. ст. 15.

д.) *Питање женом о начину Богопоштовања.*

1.) Христос рече жени, да иде и зовне свога мужа, па с њим заједно да дође. ст. 16.

2.) Жена му одговори, да нема мужа. ст. 17.

3.) Христос јој на ово рече, да је заиста истину рекла; но да је имала већ пет мужева, па да јој и овај, што га сад има, није законити муж. ст. 18.

4.) Жена закључујући из ових ријечи, да Христос није прост човјек, но пророк неки, мољаше га, да јој ријешу распру, коју тада водеше Јудејци са Самарјанцима ради Богопоштовања, јер су Самарјанци приносили жртву на гори Гаризину, а Јудејци су тврдили, да жртву ваља приносити у Јерусалиму. ст. 19.—20.

е.) *Ријешење питања.*

1.) Христос јој рече, да му вјерује, да иде вријеме, кад се неће садањи начин Богопоштовања свршавати ни на тој гори ни у Јерусалиму. (8.) ст. 21.

2.) И додаде, да се Самарјанци моле ономе, кога не знају, а Јудејци се моле ономе, кога знају, јер је спасење од Јевреја. ст. 22.

3.) И да је настало вријеме, кад ће се прави богомољци клањати Оцу духом и истином, јер су такви богомољци Богу по вољи. ст. 23.

4.) Бог је дух, дакле онај, који му се моли, духом и истином треба да му се моли. ст. 24.

з.) *Христос се показује жени као Месија.*

1.) Жена му одговори, да она зна, да ће доћи Месија, који се зове Христос, и да ће он, кад дође, ријешити све сумње и научити, гдје се, када и како ваља молити Богу. ст. 25.

2.) Христос јој рече, да је он сам Месија, који говори с њоме. ст. 26.

ж.) *Жена прича Самарјанцима о Христу.*

1.) Након овијех Христовијех ријечи повратише се Ученици, те се дивеше, кад видјеше, да Христос разговара са Самарјанком; али га нико не запита, што хоће с њом, и што говори с њом. ст. 27.

2.) Жена оставивши ту судове, с којима дође ради воде, оде у град и позиваше грађане, да дођу и виде човјека, гдје сједи код студенца, који јој каза све, што је починила, питајући их, није ли тај сам Христос. ст. 28.—29.

3.) Грађани изишавши из града пођоше Христу. ст. 30.

и.) *Учење о правој краљици Давој.*

1.) Међутим га мољаху ученици, да се заложи оним, што они донесоме. ст. 31.

2.) Христос им одговори, да ће он јести јело, за које они не знају. ст. 32.

3.) Ученици се домишљаху међусобно, није ли му ко донио јела, док су они били одсутни. ст. 33.

4.) Христос им рече, да се јело његово састоји у том, да изврши вољу онога, који га посла на свијет и сврши повјерени му посао. ст. 34.

5.) А к томе додаде, да су, по њихову тврђењу, још четири мјесеца до жетве. (9.) ст. 35.

6.) И који жање, прима награду и сабира род за живот вјечни, да се заједно радује и који сије и који жање. ст. 36.

7.) Јер је то истина, да је други који сије, а други који жање. ст. 37.

8.) Те тако их посла да жању тамо, гдје нијесу сијали, но посијаше други, а они имадоше сабрати њихов труд. (10.) ст. 38.

к.) Самарјани вјерују у Христа.

1.) 1.) Кад је жена дошла у град те објавила, да јој је Христос рекао све, што је учинила, то многи Самарјани вјероваше, да је Он Христос. ст. 39.

2.) Те тако, кад му дођоше Самарјани, мољаху га, да остане за увијек код њих, али Он остаде у њиховом граду Сихару само два дана. ст. 40.

3.) И грађани, кад чуше његову небесну науку, још више вјеровашу у њега, и рекоше жени, да они вјерују у њега не ради бесједе његове, што ју је имао с њоме код студенца, но зато, што и сами чуше његову Божанствену проповијед, те знају несумњиво, да је он прави Син Божији. ст. 41.—42.

Тумачење.

(1.) Сихар бјеше Самаријски град, у ком живљаше праотац Јаков, пошто дође из Месопотамије. Пошто бјеше Самарија разорена, постаде он столицом у тој земљи, и зваше се Неапољ, а послѣје буде прозван Флава Цесареа, кад Римљани населише у њему неколико римских насељеника. Он постоји и данас и зове се **Наптус**.

(2.) Јаков враћајући се из Месопотамије са женама и дјецом, купи овдје неки дио земље и настани се ту, а послѣје тај дио западе у нашљедство његову сину Јосифу. Зато кад је Јосиф умирао у Египту, заповједи, да му се кости пренесу у Сихем или Сихар, као у отаџбину, коју му је намијенио отац.

(3.) Бјеше час шести по сунчану изласку, а тада је у Палестини баш подне, јер је у Палестини подијељен дан и ноћ на два једнака дијела, сваки са 12 часова.

(4.) Јудејци и Самарјанци бијаху у вјечитој међусобној свађи у погледу Богопоштовања, те једни у других не хтјеше ни пити ни јести, јер Самарјанци бијаху идолопоклоници, па се не хтједоше молити правоме Богу у Јерусалиму, гдје му се мољаху Јудејци.

(5.) Христос од вештаствене воде узводи жену к води духовној, а та је јеванђелска наука и дарови Духа Светога, који се помоћу те науке изливају на човјека.

(6.) Ове ријечи Самарјанкине значе ово: Јаков, наш праотац, није имао боље воде, него што је ова у овом студенцу, јер кад би имао, то би пио и он сам и цијело његово племе. А ако ти можеш дати или наћи бољу воду, то неопходно слиједи, да си ти већи од Јакова.

(7.) Који примише јеванђелску науку, добише дарове Духа Светога, и који их до конца живота сачуваше, добијају небесно царство, у ком ће им радост њихова до вијека трајати. А то значи, да онај, који добије од Христа воду живу, неће више никада ожедњети.

(8.) Наступило је т. ј. вријеме јеванђалске науке и хришћанскога закона, којим ће се послѣ смрти Христове, која ће наскоро усљедити, поништити закон Мојсијев са свима својим обредима, који се врше како у Јерусалиму, тако и у другијем мјестима у вријеме Богослужења.

(9.) Приближило се вријеме обраћања Самарјанаца и другијех народа, које захтијева више пажње и више муке, него ли жетва пољских плодова.

(10.) Под сијачима се разумију пророци, а под жетвочима апостоли, који су морали оно, што пророци посијаше, сабрати у житницу небеснога царства.

Хришћанска поука.

- 1.) Бог је дух, дакле њему се треба и молити духом и истином.
- 2.) Христос даје ~~Вино и Крв~~ животворну.
- 3.) Храна својствена хришћанину ~~састоји се~~ у испуњавању воље Божије.

CRNOJEVIĆ

Наравствена (морална) поука.

- 1.) Спољашње знаке молитве оснивај свагда на унутарњем расположењу духа: без тога није она молитва права и савршена.
- 2.) Не пропуштај да изобличиш друге због њихових гријехова, али с намјером да их исправиш, пазећи при том на сваку пристојност.

Јеванђеље шесте недјеље, слијепога.

(Јован, IX, 1—38. зач. 34.)

Садржај: Исус Христос даје вид слијепоме у суботу.

а.) Узрок сљепоће.

- 1.) Једаред пролазећи Христос видје човјека слијепана од рођења. ст. 1.
- 2.) Ученици га запиташе, ко је крив, да се овај човјек слијеп родио, он сам, или родитељи његови? (1.) ст. 2.

3.) Христос им одговори, да нити он сагријеши, нити родитељи његови, но узрок сљепоће његове јест тај, да се помоћу њега јаве чудна дјела Божија. ст. 3.

4.) Христу је ваљало чинити та дјела, док је дан, јер су то дјела онога, који га посла; а кад наступи ноћ, тада нико неће моћи дјелати. (2.) ст. 4.

5.) Док је на свијету, видјело је свијету. ст. 5.

в) Видање сљепоће.

1.) Након ових ријечи пљуну Христос на земљу и начини од пљувачке блато, те њиме намаза очи слијепоме. ст. 6.

2.) Затим му заповједи, да иде и да се умије у бањи Силоамској (3.), које име значи послан. И тако слијепи отишавши уми се у тој бањи и врати се са потпуним видом. ст. 7.

г.) Причање слијепог о свом исцјељењу.

1.) Сусједи и други људи, који га бијаху прије видјели да бјеше слијеп, не вјерујући сами себи, питаху један другог, није ли ово онај слијепи што сјеђаше и просаше милостињу, или неки други. ст. 8.

2.) Једни тврђаху да је главом он, а други говораху, да није он, но други налик на њ. Али он им рече, да је он тај, који бјеше слијеп. ст. 9.

3.) Кад се од њега самога увјерише, питаху га, како је прогледао. ст. 10.

4.) А он им одговори, да је човјек, (4.) који се зове Христос, од своје пљувачке начинио блато, те њиме помазао му очи и заповједио да се умије у Силоамској бањи, и да је одмах прогледао чим се умио. ст. 11.

5.) Тада га запиташе, гдје је тај човјек, који му је дао вид; али исцијелени им рече, да не зна. ст. 12.

д.) Распра међу Фарисејима због Божанствене моћи Христове.

1.) Сусједи поведоше човјека, који слијеп бјеше, к Фарисејима. ст. 13.

2.) А тај дан, кад Христос блатом исцијели очи слијепоме, бјеше субота. ст. 14.

3.) И Фарисеји га питаху, како је прогледао. А он им рече то исто, што и својим сусједима, да му је Христос метнуо